

214
A 3463

A 3463

66

Keiserlikko Avoillen
Kni-koju hink. 1916.

Abitse ramat

armsa Eesti laste heaks,

kust seest nad võitvad õppida ei mitte ükspäinis
Eesti keele luggema ja kirjutama, vaid ka Slavoni-,
Wenne-, Kreka-, Laddina- ja Saksa-keele trükki ja
kirjutusse tähtesid tundma,

mis wälja annud

Willandi Joannes-Gelkäia Kogodusse Dige-usfo Köster

J. Ries.

Keiserliku Awaliku
Rm-kogu kink. 1916.

Cartus.

Trükkitud **B. Gläseri** kirjadega.

1868.

Isa, ja Poia, ja Pühha Waimo nimmel. Amen.

Summal, tötta mulle appi ning anna mulle
möistust felle öppetusse sees.

Weikesed trükki tähhed :

a b d e g h i j k l m n o p r s s st
t u w — ä ö õ ü.

Sured trükki tähhed :

A B D E G H I J K L M N O
P R S T U W — Ä Ö Ö Ü.

Weikesed ja sured tähhed :

a A b B d D e E g G h H i I j J k K
l L m M n N o O p P r R s S
t T u U w W — ä Ä ö Ö õ Õ ü Ü.

Seälega tähhed :

a e i o u ä ö ü.

A. a aa ä ää äe äi ae ai au.

E. e ee ea eä ei.

I. i ii ia iu.

O. o oo ö öö öö oe oi öi ou.

U. u uu ü üü.

Seäleta tähhed :

b d g h j k l m n p r s t w.

Tähtede kokko-werimine.

b B. ba be bi bo bu bä bö bü
ab eb ib ob ub äb öb üb

d D. da de di do du dä dö dü
ad ed id od ud äd öd üd

g G. ga ge gi go gu Gä gö gü
ag eg ig og ug äg ög üg

h H. ha he hi ho hu hä hö hü
ah eh ih oh uh äh öh üh

f F. fa fe fi fo fu fä fö fii
af ef if of uf äf öf üf

l L. la le li lo lu lä lö lü
al el il ol ul äl öl ül

m M. ma me mi mo mu mä mö mü
 am em im om um äm öm üm
 n N. na ne ni no nu nä nö nü
 an en in on un än ön ün
 p P. pa pe pi po pu pä pö pü
 ap ep ip op up äp öp üp
 r R. ra re ri ro ru rä rö rü
 ar er ir or ur är ör ür
 f S. fa fe fi fo fu fä fö fū
 as es is os us äs ös üs
 t T. ta te ti to tu tä tö tü
 at et it ot ut ät öt üt
 w W. wa we wi wo wu wä wö wü
 aw ew iw ow uw äw öw üw.

1.

Was aer ait auf aus arm arg ahtw aed aeg
 aur äär ääs eit ees iis org ork öun örn örs öäl
 uus uul uur üür uks üks usf hal hon jak
 jän kan kap káp kep ket kit kon kot küt lak
 las lep lin löm luf man mem nap nip nok
 non not nup paß pil pot püs püt rap ren
 rok rop rot rui rul sam sal sit sap sep sop
 sui suß sup tal tam täp teß tif tip tit tum
 tuß tui tut wai wan wil woß wöi.

2.

Naft cats hart heäl hein hing hirm hool hunt
 hurt jaam jaht jalg järg järst järw joon juur
 jöhw kaal kaan kael krew kaus kand kard
 kast kars keel kiil kirp keet koit korts kops
 korw körw förs fönts fuld trahw furg fulp
 frius kraaw frit fuust füür füün laan laast
 latw laps laul laud lehm leht liats lips lind
 lint liiw liim löug luud luuf luhwt löhn löfn
 maal mars maks mäht mänd märk mees meel
 moon moor muld mulk must müür naat narts
 nael nahk närw neel neet nit nool noor nölg
 nööp nöör nurk nüüd paas pahk pang part
 pärg päts peet piir pops putk puur pulk raam
 rahn rahn räak recht rent riit rihm rind rist
 room ronk rood ront roht rööm ruut saan saks
 sant sahk sahwt salw sälg särg särk seep sein
 selg siil sild sirk siht siid sirp soon söit söim
 sölg söörd suits sulg sülk suur tahm taat tark
 taks taht taar täht telf tiuw tint tilk tops tont
 toos torn törw töhk törs tuum tuhk tuhñ tuul
 tulp tüür trahw waat waen waim waht waks
 waif wars wälf wärw wäht wärs weel wend
 west wiil wiin wiks wiht wihm wilt wiol wits
 wolt woor wörk wöit wölw wüerst.

Laps on wirt.
 Lind on erk.
 Roer on wisk.
 Hunt on hal.
 Ronk on must.
 Sörm on pitk.
 Sant on lehw.
 Mul on pilt.
 Sul on fulg.
 Tal on tint.

Silm on örn.
 Meel on peas.
 Kan on maas.
 Piim on röösk.
 Koor on paks.
 Saun on soe.
 Sep teub.
 Suits kaub.
 Sa sööd met.
 La joob wet.

3.

Ab=bi
 ad=der
 ag=gar
 ah=hel
 ak=ken
 al=tar
 al=lus
 al=lam
 am=mo
 an=kur
 ap=tek
 ar=fin

as=tel
 at=las
 Eb=ba
 ed=dew
 eh=ha
 ei=le
 ek=find
 el=law
 em=mand
 en=nam
 er=rel

es=fik
 Hab=be
 häd=da
 hag=gan
 hai=ge
 hal=le
 ham=mas
 hant=wärf
 hel=de
 hir=mus
 ho=las

hop=man

Jah=ho

jäm=me

jäg=go

ih=hus

ilm=fi

il=hus

il=wes

is=te

ivo=wa

Kab=bel

Kad=ri

kad=de

kam=pus

ker=res

keh=ha

Kei=ser

kir=rik

kit=sas

kot=kas

ko=nal

kös=ter

kub=jas

kuh=hi

kut=sar

kut=sif

Lab=ba

läw=we

lag=gi

lep=pif

lib=lif

lo=tus

lor=ri

löp=sif

lus=sif

lust=jad

lut=tif

Mad=de

ma=tee

mah=he

mät=tas

män=nif

mer=ri

mes=fi

min=nef

mo=naf

mus=tif

Ma=ber

nae=ne

nae=res

ne=ger

nin=na

niis=hus

nöm=mif

nöd=rus

naas=kel

nur=rin

Ob=lif

od=da

ok=kas

or=rav

or=ri

on=no

os=sa

Pa=ber

pah=mas

pek=ker

peh=me

pih=lat

pip=par

Prant=sus

por=gand
 pör=mand
 puh=has
 Prees=ter
 pris=ke

Rab=be
 raud=sep
 rag=guff
 rah=was
 rais=fus
 rak=ke
 ram=mo
 ran=gid
 reh=nung
 rik=kas
 roi=gas
 rus=fif
 rüp=pe
 rät=tif

Sa=bas
 sad=dam

sag=ge
 sed=del
 sit=tif
 fir=ge
 for=rin
 Sul=tan
 süd=da
 söb=ber
 säd=de

Tab=ba
 täd=di
 tak=jas
 te=ner
 Dia=kon
 tis=lär
 tom=pahf
 tor=ro
 tub=li
 tüt=tar
 tän=naw
 töb=bi

Ub=ba
 ud=do
 uh=fus
 üf=fif
 ülg=jas
 umb=ne
 urt=fif
 us=fin

Wab=rik
 wad=der
 wae=ne
 wag=ga
 wah=her
 wai=ne
 wei=ke
 win=nal
 wiim=ne
 wöt=ti
 wur=rin
 wär=rato
 wör=ro.

Laps öppib.
 Kanna siblib.
 Sigga tustib.
 Lammas mäeb.
 Härg hammub.
 Wars hirnub.
 Hunt ullub.
 Jannes jookseb.
 Kul lendab.
 Tuul puhhub.
 Mets kõigub.
 Tulli põlleb.
 Künal kustub.

Korsten suitseb.
 Silm watab.
 Kõrwo kuleb.
 Ninna nuuskab.
 Südda tunneb.
 Meel mõistab.
 Keel rägib.
 Kässi katsub.
 Jalg astub.
 Mättas maddal.
 Mäggi kõrge.
 Pastal katki.
 Lummi tuiskab.

Laps! ärra olle laisk mitte,
 Öppi norelt ramat kätte,
 Et soft saaks üks autwäärt mees,
 Keige ilma rahwa ees.
 Endal teed ka hea meelt,
 Kui weel öppid Wenne keelt.
 Ei sul laiskus ennam aita,
 Wenne keel ei olle laita.
 Wõttad liisko, saab soft soldat,
 Omma armsaid koio jättad;
 Lähhääd sure Wenne male,

Õige usso Keisri male,
Seäl saad tunda hea meelt,
Kui sa mõistad Wenne keelt.
Tahhad endal asjo osta,
Wenne müjal oskad kosta.
Mõnnel kohhal olled ööd,
Tõused ülles, küsivad teed.
Arro sades sinno juttust,
Wenne mees õige ruttust,
Kohhe sinno tahtmist täidab,
Ja sul õiget teed näitab.
Oleks küll sul Wenne maal,
Rikkal ehk ka kehwal aial,
Paljo rahha, kulda, waske,
Wenne keleta seäl raske.
Tahhaks sinna wahhest minna,
Moskwa ehk ka Pihkwa linna,
Arro etpid hõlpsast teelt,
Kui ei mõista Wenne keelt.
Katsu sa siis warra, hilja
Kanda Wenne keele wilja.
Õppi teised keled ka
Egga need sul lahjuks sa,
Et sa ei saaks kuskil häbbi,
Ja saaks keikis paikus läbbi.

4.

Ab=bi=mees
 ad=ra=ma
 ag=ga=nif
 ah=has=tus
 af=na=ruut
 al=lus=tus
 am=mu=gi
 an=ger=jas
 ap=par=dus
 ar=ri=tus
 as=su=tus

Eb=ba=usf
 ed=de=twus
 eh=hi=tus
 ei=la=ne
 ef=fi=tus
 el=la=tand
 en=na=mast
 Eeft=la=ne

Häd=da=lif
 hag=ge=rif
 haf=fa=tus

hal=las=tus
 ham=mus=tus
 ho=le=lif

Jah=hi=mees
 jal=la=fas
 jäl=les=tus
 jäm=me=dus
 järg=min=ne
 jät=min=ne

Ka=ba=fas
 kad=de=dus
 kaht=la=ne
 kal=la=mees
 kam=mit=ses
 kap=sa=ma
 kar=ris=tus
 kas=fi=nus
 kaw=wa=lus
 kew=wa=di
 kihl=wed=do
 köl=wa=to
 kol=la=ne

kuf=ko=lind
 kül=li=met
 Kun=nin-gas
 Krist=la=ne

Kab=bi=das
 lat=ti=kas
 lib=be=das
 lib=li=kas
 lin=na=seb

Ma=si=kad
 met=sa=ma
 min=nes=tus
 mön=nin-gad

Nal=ja=kas
 när=was=tus
 nel=jan=dif
 nob=be=dus
 nör=gas=tus
 nöu=and=ja

Ob=li=kad
 om=ma=ne
 or=ja=twits

öu=na=pu
 öp=pe=tus
 Di=ge=ust

pag=ga=nad
 pah=han=dus
 pal=li=tus
 pe=ni=ke
 pel=le=tus
 pim=me=dus
 Po=la=ma
 pur=ri=kad

Rab=ban=dus
 räg=ga=dif
 ram=mas=tus
 ras=wa=ne
 rent=meis=ter
 rist=min=ne
 Root=la=ne
 rop=si=ma
 ros=te=tand

Sa=di=kud
 sag=ga=rad
 sah=ha=raud

Saks-la-ne	tör-wa-ne
sal-wa-ma	tüid-di-mus
fau-na-mees	Türk-la-ne
fäd-de-med	
feg-ga-dus	Ud-du-ne
fel-le-tus	ül-len-dus
fig-gi-dus	ül-li-kond
fin-ni-fad	umb-roh-hi
fog-ga-ne	üm-ma-rif
ful-la-ne	us-fi-nus
füg-ga-wus	
	Wab-ba-dif
Tab-ba-luf	warb-la-ne
tas-san-dus	war-ran-dus
Tes-ta-ment	wid-de-wif
te-nis-tus	wi-wi-tus
tig-ge-dus	wölg-la-ne.
tom-min-gas	

Armas laps! olle terrane häid asjo öppima.
 Ürra kaewa mitte ennese talenti mulda, mis
 Jummal sulle on kinkinud, waid prugi sedda omma
 kasuks.

Tarkus on walgus, agga rummalus on pimmedus.

Öppinud innimest auustakse keikis paikus.

Hoia ennast tarkade pole, nende käest wöid sa head öppetust sada.

Keik tarkus tulleb Jummalast; sepärrast pallu sedda Lemma käest.

Käies keik omma ello aeg öiges uskus Jõsanda palle ees, olle täieste wagga.

5.

Ab-bi-ka-sa
 ad-ri-ken-ne
 ar-ro-lin-ne
 as-tu-min-ne
 Ek-si-tus-sed
 Ham-mus-ta-ma
 har-jo-ta-ma
 hir-wi-ta-ma
 Jän-da-min-ne
 jäg-ge-le-ma
 jah-wa-ta-ma
 Kah-het-se-ma
 kad-du-mat-ta
 kel-la-lö-ja
 kir-jo-ta-ja

kur-was-ta-ma
 kär-me-min-ne
 Lah-hu-ta-ma
 lan-ge-min-ne
 lam-ba-ken-ne
 lap-su-ken-ne
 lib-bi-se-ma
 lööt-su-ta-ma
 Män-gi-min-ne
 mär-ka-mat-ta
 mü-ris-ta-ma
 Nae-la-min-ne
 nif-ka-tus-sed
 nop-pi-mis-sed
 no-mi-mis-seks

Ol-le-min-ne
öp-pi-min-ne
öi-geks-sa-ma
öe-ru-min-ne
Pal-lu-min-ne
pe-ni-ken-ne
pik-fer-gu-ne
pit-si-ta-ma
Reh-hen-dama
reh-ti-peks-ma
rips-me-fer-wad
roh-he-lis-sed
rut-te-min-ne

Sag-gi-min-ne
sas-si-mat-ta
sos-si-se-ma
sop-pi-lin-ne
Tar-ga-meel-ne
ter-weks-sa-ma
Un-ne-näg-go
us-su-ta-ma
War-re-min-ne
wöit-le-mis-seks
wit-sa-and-ja
wär-ris-tus-seks.

6.

Uw-wal-da-min-ne
ül-les-ar-ta-ma
är-ra-and-min-ne
aw-wi-ta-mat-ta
un-nus-ta-min-ne.

7.

Ur-ra-lun-nas-ta-ma
süd-da-me-tun-nis-tus.

8.

Ül-les-tun-nis-ta-min-ne
Prest-riks-püh-hit-se-min-ne.

9.

In-ni-mes-fe-ar-mas-ta-ja.

Mõned jutud.

Üks rikkas Ateni liina mees küsis targa Kristippi käest, mis ta peaks võtma temma poja õppetamisest, kedda tal nõu olli temma jure koli panna? Kristip nõudis temmal tuhhat trahma rahha. Kuida tuhhat trahma rahha! Karjus Ateni liina mees; ma võin ennesele teenri selle rahha eest osta. „Osta ennesele“, kostis talle Kristip, „siis sul saab kaks ollema.“ Nende sannade al ütles temmale Kristip ette, et temma poial saavad nisammassuggused waimopudused ollema, misuggused teenrilgi on, kui tal kahjo on pruvida tarwitawat kullo omma lapse hea ülleskasvatamisest tarbeks.

Kaks noort meest, kelle seäst üks olli rikkas ja rummal, agga teine kehwo, mõistlik ning auus innimenne, kossisid Lemistokli tüttart. Lemistokl andis kedda wiimsele; agga et suggulased kedda wägga im-

meks pannid, siis ütles ta neile: „Mul parrem on üks innimenne ilma rikkufeta, kui rikkus ilma innimesfeta.“

Stfiler, kellel olli paljo lapsi, olles surremas, kutsus neid omma ette, ning jäggas neile iggaühhele kimbo nolesid, ja käskis iggaüht omma korraga katti murda. Agga nemmad pannid selle wasto, ööldes sedda, et se ei olle wõimalik. Stfiler sedda ärranähhes, wöttis need noled lahti, ja murdis neid katti üks hatwal, ning hakkas räkima neile sedda: „Sellest peate teie öppima, mo lapsed, et kui teie sate ellama ühheskoos ja ühhel mehel, siis ei sa teie mitte ilmaski ärrawõidetud ollema, ja teie wihhamehhed kartwad teid; agga kui selle wasto teie seäs sünnib lahkumine, siis sattute teie nõdrusse sisse, ja wõite sada hõlpsaste ärrawõidetud.“

Üks isfa ärrasurres, ütles omma lastele: „Kuulge mo poiad: mo aedas on mulla alla kaewatud üks warrandus, agga sedda kohta ma teile ei wõi nimmetada; sellepärrast, et kui teie sowite sedda pätte sada, siis kaewage feik muld järgi möda ülles.“ Poiad lotes leida warrandust, täitsid isfa käsko, agga ei leidnud ühtegi: agga kui ülleskaewatud muld kandis rohket wilja, siis tundsid nad ärra, misjuggust warrandust isfa neile olli jätnud.

Eshin, olles üks waene innimenne, tulli Sokrati jure ennast temma hõleks andma õppetuse alla, ja ütles temmale: „et temmal ühtegi ei olle anda talle, muud kui ükspäinise ishiennast.“ „Anna siis ishiennast“, ütles Sokrat, „kül ma siis teen sind so ennese tarwis parramaks.“

Diogen olles wälja aetud omma isä-maalt, läks ärra Kreka-male Ateni linna, kus sel aial õppetused ollid wägga õitsewas seisuses, ja kelle üle olli iggal pool kõnne, et keigil temma koddanikkudel, ni hästi suurtsuggu rahwal, kui allamattel pididi ollema õppetusest walgustud mõistus. Sepärrast sõites linna lähedale, tulli tal mõttesse sedda iggale pole laiale läinud kõnnet järrele kulada ühhe karjase käest, kes lamba karjas olli jõe äres, kelle üle ta mõtles, et ka se karjane pididi wisfiste üks õppinud innimenne ollema. Minnes temma jure küsis ta temmalt äkkitselt: „Mis lin se on, kas paljo lambaid, kas jõggi süggaw, mis so nimmi?“ Karjane mitte suggugi aega wiites, kostis talle: „Ateni, kolm sadda, põlwiist sadik, Matteus.“ Se ruttulinne ja lühheldane karjase wastus olli wägga Diogeni mele pärrast, ning andis talle weel ennam lusti olla Ateni linnas.

Hommiko palwed.

Unnest üllestõustes ja silmad ärrapes-
tes, jä seisma waggaste pühha kuio ette, ja
risti tähte ennese ette tehhes, pallu Jõsan-
dat Jummalat nenda:

Jõsa, ja Poia, ja Pühha Waimo nimmel. Amen.

Oh Jummal, olle mulle pattusele armolinne!

Jõsand, Jesus Kristus, Jummal Poeg, heida
armo meie peäle Dmma Keigepuhtama Emma ja
keige Pühhade palwette pärrast. Amen.

Ma tännan Sind, oh Jõsand mo Jummal, et
Sa mind olled kaitõnud sel õsel ja mind ülles
aitanud Sinno auustamissõks.

Au olga Sulle, meie Jummal, au olgo Sulle.

Taewane Kuningas, Sa Trööstja, Sa tõe Waim,
Kes Sa keikis paikus olled, ja keiki täidab, Sa hea-
duste warrandus, ja elloandja, tulle ja ulla meie sees
ja puhhasta meid keigest rojussõst ja peästa meie
hingõsid, Sa Dnnis.

Pühha Jummal, Pühha Wägget, Pühha igga-
wenne, heida armo meie peäle (kolm korda).

Ku olgo Issale, ja Poiale, ja Pühha Waimule, ni hästi nüüd, kui ikka ja iggaweseks aiaks. Amen.

Keigepühham Kolmainus! hallasta meie peäle; Issand, puhhasta meie pattud; Wallitseja, anna andeks meile meie ülleastmised; Pühha, tulle meid katsuma ja arsti meie nõdrussed Omma nimme pärrast.

Issand heida armo, Issand heida armo, Issand heida armo.

Ku olgo Issale, ja Poiale, ja Pühha Waimule, ni hästi nüüd, kui ikka ja iggaweseks aiaks. Amen.

Meie Issa, Kes Sa olled taewas, pühhitsetud sago Sinno nimmi, tulgo meile Sinno riik, Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl, meie iggapäwast leiba anna meile tännapäätw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ja ärra sada meid mitte kiusatusse sisse, waid peästa meid ärra sest kurjast. Sest Sinno pärralt on se riik, ja se wäggi, ja se au iggaweste. Amen.

Sinno jure, Sa inimeste armastaja Wallitseja, töttan ma unnest üllestõustes, ja Sinno teggudele walmistan ma ennast Sinno hallastusse läbbi, ja pallun Sind: aita mind iggal aial igga asja jures, ja peästa mind ärra keigist ilmalikkuiust kurjast asjust ja kurrati eddanemistest, ja te meid õnsaks, ja sada mind Sinno iggawesse kuningrigi sisse; sest Sinna olled mo Loja, ning igga headusse murretseja ning andja, Sinno peäle pannen ma keik omma lotust, ja Sulle sadan ma au, nüüd ja ikka ja iggaweseks aiaks. Amen.

Keigepühhamale Jummalale Emmale*).

Dh Jummalale Emma neitsi, rõmusta enmast Maria, kes Sa olled armo sanud. Isfand olgo Sinnoga; õnnistud olled Sinna naeste seas, ja õnnistud on Sinno ihho suggu, sest Sinna olled meie hingede Õnnisteggiat ilmale tonud.

Te lahti meile hallastusse ukseid, Sa õnnistud Jummalale Ilmaletoja, et meie, kes meie So peäle lodame, hukka ei saaks; waid et meie häddast ärra peäseksime Sinno läbbi; sest Sinna olled Kristlikko suggu õnnistus.

Kaitsjale Ingelile.

Dh Jummalik Ingel, mo Pühha Kaitsja, hoi mind keige wastolise kiusatusse cest, et ma ühhegi patto läbbi Jummalat ei wihhastaks, ja pallu minno cest Isfandat, et Ta mind Õmma kartuse sees kinnitaks, ja mind Õmma headusse wäärt sullaseks teeks. Amen.

Palwelik appihüüdminne selle Pühha Õnsale, selle nimme sa kaunad.

Pallu Jummalat minno cest, Pühha Jummalale melepärraline (nimmi), sest ma töttan keigest süddamest sinno, se kärke aitaja ning minno hinge eestpalluja pole.

*) Üpris pühha Neitsi Maria on Jummalale Emma, separest et Emma on ilmale tonud Jummalinnimest Jesust Kristust. Wata Matt. 1 Peat. 23 jalm; Luf. 1, 43. 48; Joan. 1, 1; Paul. 45, 13. 18.

Palwe Kuninga eest.

Lunnasta, oh Isfand, Omma rahwaast ja õn-
nista Omma pärrisossa, ning anna wõito meie Dige=
usso Keisri Aleksandri Nikolajewitsile Temma waen=
laste ülle, ja kaitse Omma ristiga Omma ellopaika.

Ellawatte terwise ja õnsaks teggemisse pärrast.

Te õnsaks, oh Isfand, ning hõllasta meie Keige=
waggama, Isfewallitseja, Sure Keisri Herra Aleksandri
Nikolajewitsi ja keige Kuninglikko Suggufeltsi peäle,
mo waimolikko isja, mo wannematte, suggulaste,
üllematte, heateggiatte ja keige Dige=
usso Kristlikko=
innimeste peäle.

Surnutte pärrast.

Mõttele, oh Isfand, Omma hingama läinud sul=
laste (nende nimmed) ja keige mo hingama läinud
suggulaste ja heateggiatte, ja keige Dige=
usfoliste sõameeste hingede peäle, kes usso, Kuninga ja isja=
ma eest sõas omma ello on jätnud, ning anna neile
keif nende tahtmisfega ja tahtmata tehtud pattud
andeks, ja kingi neile taetwalikko Kuningriki.

Enne igga tö hakkatust te risti ette ja ütle:

Õnnista, oh Isfand!

Pärrast igga tö lõppetust te risti ette ja ütle:

Ma tännan Sind, oh Isfand mo Jummal.

**Enne lõuna ja õhtu söma-aega loe Issa meie
palwet, ehk:**

Keikide silmad lootwad, Issand, Sinno peäle,
ja sinna annad neile nende roga ommal aial. Sinna
teed lahti Ommad helded ning rohked käed, ja täidad
keik mis ellob, hea melega.

Värrast lõuna ja õhtu söma-aega ütle:

Ma tännan Sind, oh Kristus meie Jummal,
et Sa mind olled täitnud Omma mapcälste headus-
tega; ärra jätta mind ka mitte So taewa Kuning-
rigist ilma.

Õhtu-palwed.

Issa, ja Poia, ja Pühha Waimo nimmel. Amen.

Oh Jummal, olle mulle pattusele armulinne!

Meie Issa, kes Sa olled taewas j. n. t. f.

Issand meie Jummal, keik sedda, mis ma ollen
pattustanud se pääw, sannaga, teoga ja mõttega,
anna mulle andeks, kui helde ja inimeste Armas-
taja; anna mulle üht rahholist ja waikset und; sada
Omma kaitsojat Inglit, kes mind warjab ja kaitseb
keige kurja eest; sest Sinna olled meie hingede ja
ihhude kaitsoja, ning Sulle Issale ja Poiale ja
Pühha Waimule sadame meie au nüüd ja ikka ja
iggawesseks aiaks. Amen.

Keik mo lotust pannen ma Sinno peäle, oh
Jummala Emma, kaitse mind So warjo al.

Oh Kristusse Ingel, mo pühha kaitseja, anna
mulle keik andeks, mis ma tännapäaw ollen pattus-
tanud, ja peästa mind keigest mo wastolisse waen-
lase kurjussest, et ma ühhegi patto läbbi omma
Jummalat ei wihhastaks: ja pallu mo pattuse ja
kõlbmatta sullase eest, et Sa mind näitaksid Keige-
pühhama Kolmainuse, ja mo Issanda Jesusse Kris-
tusse Emma ja keige Pühhade headusse ning hallas-
tusse wäärt ollewad. Amen.

Mo lotus on Issa, mo warjopait Poeg, mo
kaiusminne Pühha Waim: oh Pühha Kolmainus,
au olgo Sulle.

Ma tännan Sind, oh Issand mo Jummal,
keige Sinno heategemiste eest.

**Seites asfeme peäle, te risti ennese ette ja
asfeme peäle, ja ütle:**

Warja mind ümber, oh Issand, Omma kalli
ja ellawaksteggewa Risti wäega ja hoia mind keige
kurja eest. Amen.

Lühikenne pühha piibiluggu.

Mailma lominne.

Summal on lonud keif ei ühhestki asjast, ainult Dmma fanna läbbi.

Algmisses loi Summal taewast ja maad, mis kordasaatmatta ollid, ning andis neile kordasaatmist kue päwaga.

Esimesesjel päwal loi Temma walgust.

Teisel päwal taewa=lautust ehk sedda nähtawat taewast.

Kolmandamal päwal lahutas ta wet maast ärra, ja käs kis maad kaswatussi tärkada.

Neljandamal päwal loi Ta päikest, ku ja taewatähta.

Wiendamal päwal — kallo ja lindusid.

Kuendamal päwal mapeälsid ellajid ja wimaks innimest.

Snnimesse ihho loi Summal mullast, ja puhhus temma fisje üht mõistlikko, surredamatta hinge.

Seitsmendamal päwal puhkas Summal keigist Dmma tö=teggudest, ja pühhitjes tedda selle tarbeks, et innimenne sedda seitsmendamat päwa isseärranis Summala tenistus=seks pühhitseks.

Esimese innimeste õnnis põlli.

Esimese mehhe nimmi olli: Adam, agga esimese naese nimmi: Ewa.

Summal loi Ewa ühhest külje-luust, mis Ta Adamist wöttis temma maggamise aial.

Innimesed on lodud Summala näo järrele. Summala näggo ei olle mitte ihhus, sepärrast et Summalal ei olle mitte ihho; waid hinges, puhtas meles ja pühhas tahtmises.

Adam ja Ewa ellasid paradisis, ühhes illusas aedas, mis Summalast nende tarbeks olli walmistud.

Ni hästi paradisi, kui keik maad, ja keiki mapeälsid lomi andis Summal innimeste wallitsusse alla.

Keigeüllem paradisi puist olli ello pu. Innimesed, toites endid temma wiljast, ei piddand ärrasurema ihhugi polest.

Innimese kohhus olli Summalat tunda ning armas-tada; ja selle sees seisis keigeennamist temma õnnis põlli.

Summal käs kis tedda ka sedda paradisi arrida ja hoida; ja kelas tedda ärra ütspäinis ühhe pu wilja sömast, mis hea ja kurja tundmise puuks hüti, ja ütles temmale, et kui ta selle pu wiljast sööb, siis ta ärrasureb.

Wat, surm ja peästamise lotus.

Enne innimest loi Summal waimusid, kedda hütakse Englideks.

Üks neist waimudest, mönne temma alla heidetud waimudega, uhkeks sades, jättis mahha Summala sannakuulmist; ja sai kurjaks ja õnnetumaks waimuks. Tedda hütaakse kurratiks.

Kaetsedes innimeste õnnist põlwe, kurrat läks maddo sisse, ning awwatelles Ewa sedda ärrakelatud wilja söma. Ewa awwatelles Adamit ka sellesse.

Mendawisi, sües ärrakelatud wilja, esimesed innimesed ekfifid, se on, teggid Summala kässo wasto.

Summal aias Adamit ja Ewa paradisist wälja Ma peäle, kellest Ta wöttis Dmma endist önnistamist ärra, ja nende peäle tullid ärrafurnawad waewad, többed ja surm.

Keif innimesjed sünniwad Adamist, kes patto olli teinud, ja sepärrast sünniwad keif patto pole kippumisega, tewad patto ja seiswad huffamöistmisse al.

Süiski Summal, Dmma hallastusse pärrast, andis innimestele lotust lahti sada kurratist, pattust ja keigist häddadest, mis pattust tullid; Demma töötas, et naesest üks Lunnastaja pididi sündima, kes ärrawöidab maddo, se on, kurratit.

Sünnimesse süggü enne wee-üpputust.

Adami esimesenne poeg olli Kain, teine Abel. Kain olli põllomees; Abel lammaste karjane.

Üksford töid nemmad Summalale ohwrit: Kain põllo wiljast, agga Abel karja esisüündinud lomadest. Summal, nende süddamelikko möttid tundes, näitis Abelile Dmma heamele märki, agga Kainile mitte.

Kain kaddeusse ja melepahhandusse pärrast tappis omma wenna Abeli ärra.

Summal nedis sedda tapjat ärra, ja Kain ei leidnud kuskilgi pärrast sedda rahho egga warjopaika.

Abeli asfemele andis Summal Adamile kolmandamat poega — Setti. Settist sündsid jummalakartilikkud innimesjed, agga Kainist üllekohtused.

Setti järreltullejatte seäs olli isfeärranis kulus jummalakartusse polest Enoh. Demma teggi nenda Summala mele pärrast, et tedda wöeti ellusalt ülles taewasse.

Alega möda Setti järreltullejad hakkasid ühhendama endid abbiellude läbbi Kaini järreltullejattega, ja se läbbi peaaego keif innimesjed said pöratseks, ja wimaks Noa üks-päinis jäi öiglassöks ja Summala heamele wäärt.

Wee = upputus.

Summal kaotas ärra sedda pöratseks sanud innimesse fuggu wee=upputusse, se on, keikis paikus wee=tõusmisse läbbi, agga õiglast Noa wallitsees Ta wälja innimesse fuggu pitkendamisjeks pärrast wee=upputust.

Sepärrast kaskis Temma Noa üht fasti, se on, suurte laewa tehha. Enne wee=upputusse kättejõudmist läks Noa omma perrekonnaga laewa, ja wöttis liggi lojustest, metsellajattest ja lindudest üksikud parid, agga mõningaist seitse pari, et nemmad uest olleks wõinud siggida pärrast wee=upputust.

Pärrast wee=upputusse lõppetust tõi Noa Summalale tänno ohwrit omma peastmisse eest. Armolisjeks sanud Summal töötas, et ennam ial üht ülle mailma wee=upputust ei pea sama.

Innimesse fuggu pärrast wee = upputust ja rahwafondade üllestulleminne.

Noal ollid kolm poega: Sem, Ham ja Jewet. Neist sündisid pärrast wee=upputust keik innimesjed.

Ham ei olnud auandlik omma isja wasto ja kaotas sepärrast temma õnnistamist ärra. Hami järreletullejad ollid üllekohtused.

Nega möda ellowijide pöratseks saminne läks laiale ka Semi ja Jeweti järreletullejatte seas, ja läks ni kaugele, et nad koggoniste hakkasid Summalat ärraannustama. Agga et nende süddame tunnistusse sisse jäi se tundminne, et ilma Summalata ei wõi olla: siis tuli neile mõttesse austa tada Summala assemel päikest, kuud ja muud lomi. Sedda eksimist hütakse woõra jummalat tenistusjeks.

Sündides ühhest innimessest, innimesjed räkisid üht keelt, ja ollid üks fuggu. Kõrkus andis neile tühja nõu ehhitada üht linna ja torni taewast sadik, et nad pidid

kuulsaks sama. Nuhtlusjeks selle eest, Jummal seggas nende keled ärra, nenda et nemmad enniam teine teisest arro ei sanud, ja piddid laiale minnema mitmele pole. Nenda sündisid [mitmesuggused rahwad, kes mitmesuggusid kelesid rägiwad.

Abraam ja teised Ebraea rahwa Peawannemad.

Et inimeste seas tösfise Jummal tundmist ning auustamist üllespiddada, wallitses Jummal Abraamit selle tarbeks wälja Semi sugguarrust, kes, ellades woöra jummalat teniatte seas, tundis ning auustas ainnsi tösfist Jummalat.

Jummal käsks tedda mahhajätta omma kodda, omma sugguwössä ja isfamaad, ja ärramiina woörale male, mis ta temmale pärrandusjeks lubbas anda. Abraam uskus Jummalat töotust, ja läks ärra Kaldea maalt Kanaani male.

Et Abraamit kiinitada usso sees, näitis Jummal talle Ennast unnes ning arwalikkult.

Üksford ilmus Jummal Abraamile ja töotas tedda ühhe sure hulga rahwa isfaks tehha ja isseärranis temma Jummal olla, — ja teggi temmaga üht seädust, selle märgiks olli ümberleikamine. Selsammal aial töotas Jummal Abraamile üht poega Isaaki anda.

Üks teine ford näggi Abraam kolm tekäiat ja kutsus neid ennese jure puhkama ja woörussele. Nähti, et nende tekäiate näus Isfand olli ja kaks Ingliit Temmaga. Isfand kiinitas Abraamile, et talle aasta pärrast üks poeg piddi sündima. Se läks töeks, ehk kül Abraam sel aial jo sadda aastat wanna olli.

Abraami usko ja sannakuulmisi näitis Jummal eesmärgiks järrestullejattete isseärranis se läbbi: Temma käsks, et Abraam piddi omma ainosündinud poega Isaaki Temmale põlletamisse ohwriks toma. Abraam ehhtas wibi-

matta ühhe altari ülles, panni puid ta peäle ja nende peäle Iſaaki; ja töstis jubba nugga, tedda ohwerdada; agga Ingel, Jummal kääſo peäle, tõmbas temma kät taggaſi.

Selle ſannaſuulmiſſe pärraſt õnniſtas Jummal ei mitte ükſpäiniſ Abraamit, waid Temma töötas ka õnniſtada keik rahwaſt Ma peäl temma ſeemne ſees. Se tähhendas, et Abraami ſugguſt mailma Õnniſteggia piddi ſündima.

Iſaakiſt ſündis Jakob, tedda teiſiti Iſraeliſ hütakſe, agga Jakobiſt kakſteiſtkümmend poega: Ruben, Simeon, Lewi, Juda, Dan, Nawtali, Kad, Aſer, Iſaſkar, Sebulon, Joſep ja Penjamin. Keik nemmad hütakſe Patriarhidekſ, ſe on, Peawannemiſ ehk Ebrea rahwa ſuggu-üllemiſ.

Ebrea rahwas Egiptuſſe maal.

Õmma poegade ſeäſt Jakob armastas iſſeärraniſ Joſepit temma ilma jüta ja liht mele pärraſt. Joſep näggi ja rätis ülles unnenäggusiſid, miſ etteſulutaſid, et temma wennad tedda kumardama ſawad; ſellepärraſt wihtakiſid tedda temma wennad, ja müſid tedda ſallaja ärra Egiptuſſe male.

Selle woõra jummal kumardajatte Ma ſees jäi Joſep truukſ töſſiſe Jummalale, ja Jummal teggi tedda kuulſakſ. Joſep ſelletas Waraole, Egiptuſſe=ma kuningale, temma unnenäggemiſſi, miſ etteſulutaſid pärraſt ſeiſmea= aataliſt wilja ſiggiduſt ſeiſmeaataliſt nälga. Warao andiſ ta hokekſ wilja walmiſtada nälja aastade peäle, ja ſellepärraſt teggi tedda üllemakſ enda järrel.

Kui nälg hakkas, tullid Joſepi wennad Egiptuſſe male niſſo oſtma. Joſep andiſ neile andekſ, ja kufjuſ neid, ühheſkoos omma iſſaga, Egiptuſſe male. Ebrea rahwas jäid ſenna ka pärraſt Jakobi ja Joſepi ſurma, ja ſiggineſid wägga.

Uuſ Egiptuſſe=ma kuningas hakkas Ebrea rahwaſt

pelgama kui woõrid asjutajid. Ta hakkas nendega kui orjadega ümberkäima; püdis neid rammotomaks ja jõuetomaks teha raske orjuste läbbi; agga wimaks käskis nende mehhesuggu lapsi ärratappa. Et neid hukatusse eest hoida, ja neid ärrapeästa, läkkitas Jummal neile nende sugguarrust Mosest.

Kui Moses sündis, siis püdis temma emma tedda warjata, et Egiptusse rahwas tedda ärra ei tappaks; agga kui tedda warjata koggumiste wõimalik ei olnud, siis wiis ta tedda jõlle ja laskis tedda piggitud korwi sees wee peäle. Seal leidis tedda Egiptusse=ma kunninga tüttar ja kaswatas tedda ülles kui omma poega. Agga Moses tahtis parrem Jummalala rahwaga kannatada, kui pagganattega wallitseda, ja sepärrast pöggenes ta Warao koiaast ärra.

Pärrast tulli ta Jummalala käsko peäle Warao ette omma wenna Aroniga ja nõudis Jummalala nimmel, Ebrea rahwast ärralasta Egiptusse maalt. Kui nüüd Warao sedda kuulda ei wõtnud: siis teggi Jummal furi immetegguisid ja löi Egiptusse rahwast mahha mitmesugguste nuhtlustega, kelle hulgas wiimne olli, et ühhel ösel üks Ingel igga esisündinud loma Egiptusse maal ärratappis.

Selsammal ösel wiis Jummal Ebrea rahwast Egiptusse maalt wälja, käskides neid, otse enne tee peäle minnemist, paja söma=aega piddada, ja eddespiddi sedda omma peäftmisse mällestusjeks teha.

Paja kordasaatminne seisis selle sees, et ohwriks üks weata tal tappeti, se on, üks tal, kellel ühtegi pudust kehha polest ei olnud, kedda nad sõid waggaste hapnematta leiwa ja mörro rohtudega.

Selle ohwri läbbi näitas Jummal ülles üht eesmärki ja selle sarnadust, kuida töötud mailma Lunnastaja Tõsenast piddi ohwriks andma, innimesse suggu peäftmisjeks kurrati ja patto orjussest.

Egiptusse rahwas aias Ebrea rahwast tagga; agga

Jummal hoidis Ebrea rahwast immelikkul wiisil ja huffas Egiptusse rahwast ärra. Kange tormiga jäutas Ta punnast merd ühhest ärra, nenda et Ebrea rahwas temma kuiwa põhja möda läbbiläks; agga kui Egiptusse rahwas nende järrele läks, kattis se merri neid finni, ja nemmad uppusid ärra.

Tekäiminne kõrbes ja sisseminnek tüötud male.

Ebrea rahwas läks Egiptusse maalt Kanaani male Arabia Ma kõrbest läbbi.

Wiekümmemal päwal pärrast wäljaminnekut Egiptusse maalt, Jummal näitis neile Dmna liggiollemist Sinai mäe peäl tulle, suitsu ja pasfuna heäle sees; ning andis neile seädust, kus need kümme käsko sees ollid:

1. Minna ollen se Issand sinno Jummal, sul ei pea mitte teisi jummalaid ollema Minno kõrwas.

2. Sinna ei pea ennesele mitte teggema ei niikertud kuiw egga mingisuggust näggo ei sest, mis taewas üllewal, ei sest, mis al Ma peäl, egga sest, mis wees Ma al on: et ja mitte neid ei kummarda egga teni.

3. Sinna ei pea mitte Issanda omma Jummalaninime ilma asjata suhho wõtma.

4. Mõttele hingamisje päwa peäle, et ja jedda pühitsjed. Kuus päwa pead ja tööd teggema ja keifi omma teggemisji ärratallitama, agga se seitsmes pääw on hingamisje pääw Issandale sinno Jummalale.

5. Sinna pead omma isja ja omma emma auustama, et sinno käsfi hästi käib ja sinna kaua ellad Ma peäl.

6. Sinna ei pea mitte tapma.

7. Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

8. Sinna ei pea mitte warrastama.

9. Sinna ei pea mitte wallet tunnistama omma liggimesje wasto.

10. Sinna ei pea mitte himmustama omma liggi-
messe naest; sinna ei pea mitte himmustama omma liggi-
messe kodda, ei temma põldo, ei ta fullast, egga ta ümmar-
dajat, ei ta hãrga egga ta eeslit, egga muud lojukfid, egga
mingifuggust asja, mis so liggimesse pãrralt on.

Need kãsfud ollid ülleskirjotud kahhe laua, ehk kiwi
tahwlide peãle, ja seãdusse laekasse pantud, mis kallist puust
tehtud ja fullaga wãljalõdud olli; agga se laekas olli pan-
dud koggodusfetelgi ehk ühhe likuwa Summala templisfe,
mis kanti ühhest kohhast teise. Tenistusfe tarbeks telgi
sees ollid wãljawallitsetud üks Üllempreester, Preestrid ja
Lewitid Lewi sugguarrust.

Et Ebrea rahwas parrem wõisid sada finnitud uskus
Summala sisse, teggi Ta neile palju immeteggusid nende
tekãimise aial kõrbes.

Summala Ingel kãis nende ees, pãwal pilwe sees,
agga õsel tulle sãmba sees, ja nãitas neile teed.

Kui neil leiba ei olnud, siis jõtis Summal neid man-
naga, mis hommikuti taewast mahhasaddas.

Üksford kui nemmad wet ei leidnud, kuid ükspäinis
mõrrut wet, siis kãskis Summal Mosest üht puud senna
sisse wijsata, ja ta sai kõlbawaks jomissele.

Üks teine ford, kui nad kogguniste wet ei leidnud,
siis lõi Moses Summala kãsfo peãle omma keppiga ühhe
kiwi kaljo wasto, ja selle seest jookfis siis nenda palju
wet wãlja, et küllalt sai kue saa tuhhande Ebrea rahwale.

Mitte watades keige selle peãle, Ebrea rahwas mitto-
korda nurrisefid Mosesse ja Summala Ennesegi peãle, ja
selle eest said nad nuhheldud neljakümne aastalisfe tekã-
missega kõrbes.

Liggi selle tekãimise lõppetust surri Moses ärra.
Temma asjemele Summal wallitfes wãlja Josua (Jesust)
Nuni poega, kes wiis Ebrea rahwast Kanaani male.

Kohtomõistjad ja Kuningad.

Kanaani maal Ebreä rahwa ülle, pärrast Josua, Nuni poia, surma wallitšesid kohtomõistjad. Wiimne kohtomõistja olli Prohwet Samuel, kes wägga paljo teggi head Ebreä rahwale, ja sai neist wägga armsaks ja kalliks petud. Agga kui temma wannadusšes andis wallitšust omma kahhe poia holeks, ja nemmad mõistšid kohhut unrehti; siis Ebreä rahwas pallušid panna nende ülle üht kuningat.

Samuel, Jummalä juhhatamiše järrele, kinnitas neile kuningaks Sauli, Penjamini sugguarrust, ja wöidis tedda pühha salwiga. Agga Saul ei täitnud Jummalä tahtmišt.

Temma asšemele Jummal wallitšes wälja Dawetit Juda sugguarrust. Dawet jubba nores põlwes olli samud tuttawaks rahwale selle polešt, et ta šöus ühhe lingo kiw-wiga tappis ärra Koliatit, üht Wilistimeest, kes šure kasšo ja jõuga olli, ja selle läbbi peäštis ärra omma isša-maad Wilistide käest, kes, lotes Koliati šure jõu peäle, tahtšid orjaks tehha Ebreä rahwast.

Dawet satis Ebreä kuningriki öitšewa šeisusše šisše. Jummalä juhhatamiše järrele kirjotas ta Saulo-rämato, mis prugiti Jummalä tenistusše aial koggodusše telkis, nendašammoti, kui ka nüüdki prugitakse Koggodusšes.

Dawet olli üks jummalakartlik kuningas, ja temma jummalakartus satis temmale isšeärralist Jummalä heameest. Temma wöitis paljo rahwast ärra; ta laiendas ja kinnitas omma kuningriki: agga, mis keige šurem asši, otšego Abraam, šai ta šedda töötust, et temma šeemnešt šünnib mailma Dnisteggia, kes peab kui kuningas wallitšema iggaweste.

Daweti asšemiškšus šai Salomon, ta poeg. Temma on kulus tarkusše polešt, mis ta palluš Jummalä käest palwe läbbi. Koggodusše telgi asšemele, ehšitas ta Jummalä auuks ühhe kenna templi Šerusalemmas. Temma

kuninglik wallitus olli üsna rahholinne. Agga, maitsedes rahho, temma langes liakullutamisse sisse, mis raske olli rahwale, ja hoidis ennaft paggana usso naesterahwa pole. Selle läbbi kaotas ta Jummal heameelt ning allamatte armastust ärra, ja temma kuningriik, pärrast temma surma, jäotas ennaft. Kaks sugguarro, Juda ja Penjamini sugguarro, jäid truiks temma poia Roboamile (Reabeamile), agga teised kümme sugguarro hüüdsid omma kuningaks Sarobeamit, üht Salomoni allamatte seäst. Ja wata, ühheft Ebrea kuningrigist said kaks: Juda ja Israeli kuningriik.

Sarobeam, sowides ärraawwatelleda omma allamid Jerusalemmast, kuhho nemmad käisid tösfise Jummal kummardamisses, püdis pöördä neid woöra jummalä tenistusse sisse. Se kurjus läks laiäle, agga temmaga ka ellowiside pöratseks saminne; ja selle läbbi sai Israeli kuningriik otša. Agga et sesamma kurjus tungis ka Juda kuningriiki: siis sai ka temma otša, agga hiljem kui Israeli kuningriik.

Prohwetid.

Wannast wallitses Jummal mõningaid wagga mehhi wälja, ning täitis neid Dmma Waimuga, et nad teistele innimestele pidid Demma tahtmist kulutama. Neid kutsutakse Prohwetideks; sepärrast et nemmad, peäle muud, ka tullemid asjo ette ärra kulutasid.

Pärrast Ebrea kuningrigi jäotamist Juda ja Israeli rigi jækko, ilmuusid isjeärranis tihti Prohwetid. Nemmad kaebasid woöra jummalä tenimisse ja kurjusse peäle; kulutasid nende pärrast nuhtlust ette; ja trööstisid ja kinnitasid waggasid Jummalä armo ja päästmisse lotusse läbbi.

Üks wäggew woöra jummalä tenistusse sõitleja olli Israeli kuningriigis Prohwet Elias. Demma kulutas kunninga Ahabile, kes woörid jummalid kummardas, üht kolmeaastalist pöüda ja nälga ette; agga et walle jummalatte

tühjust ja tösfise Summala wägge üllesnäitada, selle aia otjal fatis ta tuld taewast mahha ühhe walmistud ohwri peäle. Elias ärratas ühhe Sarepta liina naese poega furnuist ülles; ta sai kõlblikkaks, Summalaga kõnneleda Horebi mäe peäl; ja tedda wõeti wimaks ellufalt ülles taewa, otsego Enofi.

Prohwetide ettefulutamiste pea=asfi olli se töötud maailma Lunnastaja. Hüdes Tedda Daweti poiaks, Messiaaks ehk Kristusjeks, se on, Wõitud=mehheks, õigusse Kuningaks, wäggewaks Summalaks, rahho Würstiks, tulles aia Isjaks, nemmad mitme selgustega kirjotafid sedda ülles, kuida Temma seie Ma peäle ilmuma saab; nenda kui: nemmad ütlesid ette, et Temma Neitsist sünnib, saab ilma pattuta ollema, agga meie pattude pärrast kannatab ja sureb ärra, et Ta meid Omma kannatamisse ja surma läbbi pattudest ärrapeästab; et Summal innimestele üht iggawest seädust saab andma, ja et pärris pagganadgi endid Kristusse pole samad pöörma, ja Tedda otsego tösfist Summalat kummardama.

Juda rahwas Pabiloni maal.

Israeli kuningriik sai Assuri=ma rahwa läbbi otja, nenda et ta pärrast ial ennam ei tõusnud. Suremat hulka rahwast widi ärra wangi ja pillutadi laiale feigile pole.

Juda kuningriik sai Nebukadnetsari läbbi otja, kes Pabiloni=ma kuningas olli. Jerusalem häwwitadi ärra; tempel põlletadi mahha; ja surem hullk rahwast widi Pabiloni wangi. Süiski ei lastnud Summal sedda rahwast otja sada, kellest se maailma Lunnastaja pididi süündima.

Juda rahwas Pabiloni maal tundsid omma südi Summala ees, ja parrandasid endid onnast endisest woõra jummalat tenistusse sisse kippumissest, — ja Summal sai armolisjeks nende ülle.

Ebrea rahwa taggasitullek Pabiloni wangist.

Kürus, Persia=ma kuningas, wõites Pabiloni kuningriiki ennesele, andis Juda rahwale lubba omma isfamale taggasimiinna, ja ueste üleseehitada Jerusalemma liina ja temma sees sedda Summala templit.

Juda rahwas, Jerusalemma liina taggasitulles, jäid siiski Persia=ma kuningatte alla; ja nende kaitsmisse al ehitasid nemmad üht teist templit Jerusalemma liinas ülles.

Prohwet Malakia ütles ette, et Kristus sellesamma templi sees saab ilnuuma.

Juda rahwas, nõdder olles, kannatas palju omma naabri rahwa polest, ja peaaego ühtepuhko näggi ennast häddas ollewad nende sagiks sada. Neil willetsail ajal trööstisid nad ennast se lotussega, et se töötud Kristus pea saab tulles. Agga palju neist eksisid, mötteldes, et Temma üht mapeälset kuningriiki tulles ehitama, kelle sees nemmad kui isfandad wallitsema sawad.

Kristusse Galkäia Joannes.

Jerusalemma teise templi Preestride seas olli üks mees, Sakarias, kellel olli naene Elisabet. Nemmad mõllemad ollid heateggewad innimesjed; agga ellades wannadusse, ollid nad ilma lasteta.

Üksford, kui Sakarias templi läks suitjutama, ilmus talle Ingel, ja kulutas, et temmale üks poeg, nimmega Joannes, saab sündima, kes Dünisteggia Kristusse eel saab käima, ja innimesi Temma wastawõtmisse peäle walmistama. Sakarias jäi kahtlema, ja sai nuhtlusseks selle pärast teletomaks, nikauaks, kui talle üks poeg sai sündinud, — ja temma hüdis tedda Joannesseks.

Walmistades ennast omma sure tenistussele Joannes ellas kõrbes; kandis kameli karwast riet ja nahk wööd;

sõi rohhotirtsufsid ja metsmet, sedda keigewaesemat ja allamat sööfi.

Jummala kässo peäle iluus ta Jordani jöele; kulutas meleparrandamist, ja taewa, se on, Kristusse kunningrigi liggitullemist; ja neid, kes ommad pattud üllestunnistastid, ristis ta Jordani jões.

Seofannumi kulutaminne Keigepühhama Neitsile.

Warfi pärrast sedda, kui Ingel Joannesse, se eelkäia, sündimist olli ettekulutanud, ilmus Peaingel Kabriel Keigepühhama Neitsi Mariale Natsaretti linnas. Temma olli Juda sugguarrust, Tarveti sugguwössast, agga Ta ellas waejusjes. Ta olli kihlatud Josepile, kes sestammast sugguwössast olli, agga üksipäinis sepärrast, et se Temma eest hoolt pididi kandma; agga töe polest olli Ta ennesele nõuks wõtnud neitsiks jada.

Peaingel kulutas Talle, et Temma peab Poia ilmale toma, ilma mehjeta, Pühhast Waimust; Temmale nimme pannema Jesus; ja et Tedda peab Keigekörgema Poiaks hütama, ja Temma peab kui kunningas wallitsema iggaweste. Maria wöttis sedda usso ja tassandussega wasto, ja sai käima peäle Pühhast Waimust.

Kristusse sündiminne.

Sel aial olli Juda Ma Roma rahwa wallitusse al. Roma Keiser Augustus andis kässo rahwa hingekirjotamist ettewotta. Sepärrast tullid siis Josep ja Maria Natsarettist omma isjama linna — Petlemma. Siin sündis sest Keigepühhamast Neitsist meie Issand Jesus Kristus, ja Tedda pandi söime, sest et rahwa kofkotullemisse pärrast majas rumi ei olnud leida.

Karjaste kummordamine.

Selgammal ösel ilmus Petlemma karjastele, kes omma karja jures öitsel ollid, üks Ingel, ja kulutas, et se Dnisteggia on sündinud, kes on se Issand Kristus; ja näitas neile sündimisse kohta. Nemmad läksid, ja esimesesed kummardasid Tedda.

Issanda ümberleikamine.

Rahheksa päwa pärrast sündimist sai se Lapsokenne ümberleigatud, wanna seäduusse kombe järrele; ja pandud Temmala nimme Jesus, mis tähendab: Peästja (Dnisteggia).

Issanda wastowõtmine.

Meljakünnemal päwal pärrast sündimist todi Josefist ja Mariaist sedda lapsokest Jesust Summala templi, kuida se Summala seädukses Mosesse läbbi ettekirjutud olli.

Sel aial ellas Jerufalemma linnas üks wagga mees Simeon, kellele Summalast töötud olli, et temma enne ei pea ärrasurema, kui ta Issandat Kristust nähha saab. Summala Waimo juhhatamisje järrele läks ta templi, wöttis sedda Lapsokest Jesust kätte peäle, ja ütles: Issand, nüüd lassed Sinna omma fullast rahhus ärramiinna Dmma sanna järrel; sest mo filmad on Sinno önnistust näinud.

Tarkade kummordamine.

Sedda sündinud Dnisteggiat kummardama tullid ka kolm tarka hommikomaalt, se on targad, kes Temma sündimist ühhe isseärralisje tähhe näitusje läbbi teäda said.

Isfanda Ristminne.

Sades liggi kolmkümmend aastad wannaks, Jeesus Kristus tulli Jordani jõeale Joannesse jure, ja nõudis tem-
malt ristmist, et Ta pididi meile eesmärki üllesnäitma.

Joannes kulas Temma tahtmist, ja ristis Tedda.

Kui Jeesus, pärrast Omma ristmist, tulli weest wälja: siis tehti Temma ülle taewad lahti, ja Pühha Waim tulli tuikeesse näul mahha Temma peäle; ja kuuldi taewast Sum-
mala se Issa heält: Sesinnane on Minno armas Poeg, Kellest mul hea meel on.

Kristusse jutlus.

Pärrast ristmist Isfand Jeesus Kristus allustas omma jutlust, ja Ta ütles jutlust möda linnasid ja allewid, ja Jerusalemma templis. Pea-assi Temma jutlusse sees olli se: Parrandage meelt, ja uskuge Ewangeliummi sisse.

Ewangelium tähhendab üht heasannumit selle ülle, et Summal innimestele nende pattud andeks annab, ja neile taewariki kingib Kristusse läbbi.

Meelt parrandada tähhendab pattud wihkada, neid üllestunnistada, palluda Summala käest nende andeksand-
mist, ja kindlat nõu wötta Summala mele pärrast ellada.

Apofliid.

Ewangeliummi wäljalautamisjeks innimeste seas wal-
litjes Jeesus Kristus Omma jüngritte (öppiate) seäst kaks-
teistkümmend wälja, et Ta neid pididi saatma mitmele pole jutlusse ütlemisjeks. Sepärrast hüdis Ta neid Apofliideks, se on, sadikudeks.

Nende nimmed on: Petrus ja Andreas, Jakobus ja Joannes, Wilippus ja Partolomeus, Matteus ja Tomas, Jakobus Alweusse poeg ja Simon Selotes, Judas Jako-
busse poeg ja Judas Iskariotist, kes pärrast ärraandjaks sai.

Issanda palwe.

Jesus Kristus teggi sagedaste palwet, isseärranis ö aial, üksikus paigas.

Apostlid pallusid Tedda öppetada neid palwet teggema. Temma andis neile, agga nende läbbi ka meile keigile, sedda palwet :

Meie Issa, Kes Sa olled taewas, pühhitsetud Isago Sinno nimmi, tulgo meile Sinno riik, Sinno tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl, meie iggapäwast leiba anna meile tänapääw, ja anna meile andeks meie wöllad, kui meie andeks anname omma wölglastele, ja ärra sada meid mitte küsatusse sisse, waid peästa meid ärra sest kurjast. Sest Sinno pärralt on se riik, ja se wäggi, ja se au iggaweste. Amen.

Kristusse immetend.

Omna jummalikko öppetust finnitäs Jesus Kristus jummalikko tallituste, ehk immeteggude polest.

Keik Temma immeteud ollid innimeste ülle heateggewad. Temma andis haigedele terwist, pimmedatele näggemist, kurtidele kuulmist, keletomattele keelt, furnuttele ello: ja keik sedda teggi Temma ühhe sanna läbbi, agga wahhest külgeputumisse läbbi.

Issanda muutminne.

Üksford, kui Jesus Kristus ühhe mäe peäl palwet teggi, paistis Temma palle, otsego päike, ja Ta rided said walgeks, otsego walgus; Moses ja Elias näitsid emmast Temmale; üks selge pilw warjas Temma ja nende Apostlide ülle, kes Temmaga ollid, ja kuuldi Jummalala se Issa heält: Sesinnane on Mo armas Poeg, Tedda kuulge.

Selle Issanda aulisse muutmisse jures ollid need Apostlid: Petrus, Jakobus ja Joannes.

Latsarusse ülesärratamine.

Üks neist immeteggudest, mis Issandat Jesust enne Temma kannatamist isseärranis kuulsaks teggi, olli Latsarusse ülesärratamine.

Jesus Kristus tuli Petania, kus Latsarus elas, neljandamal päwal pärrast Latsarusse surma. Latsarus olli jubba mahhamaetud. Kui Issand hauda käskis lahtitehha, siis ütles Latsarusse vödde Marta, et kehast jo mäddanemisest löhn tulleb. Mitte watades selle peäle Issand ütles: Latsarus, tulle wälja! ja Latsarus tõusis üles ja tuli hauast wälja.

Issanda sisseminnek Jerusalemma.

Kui Jesus pärrast Latsarusse ülestõusmisest Jerusalemma läks selle liggijõudwa Pasapühha pühhitsemisest, wötsid mitmed rahwa seäst palmi oksid, läksid Temmale wasto, ja kandsid: Hosianna Daweti Poiale! Kide- tud olgo, Kes tulleb Issanda nimel! Hosianna kõrges! Algga mõningad lautasid onnad rided te peäle. Jesus istus ühhe nore eesli selga, mis Temma jüngritte rietega üllekattetud olli. Sel wiisil sai siis täidetud Temma suur Kuninglik sisseminnek Jerusalemma linna.

Judas se ärraandja.

Juda rahwa üllemad ja kirjatundjad pahhandasid ennast Jesusse Kristusse ülle sepärrast, et Temma nende pattud ülesawwaldas, ja nemmad kaetsid Temma au. Pärrast Latsarusse ülesärratamist ja pärrast sedda au, mis rahwas Jesusse Kristussele andis Jerusalemma sisseminneko aial, läks Temma waenlaste tiggedus Temma wasto weel suremaks. Nemmad pidasid siis nõu, Sedda ärratappa.

Agga et rahwas nende kurja nõu ei olleks piddanud kelama, püüdsid nemmad Tedda fallaja kätte sada kawwalal wiisil.

Üks Apostlide seäst, Judas Iskariotist, kes ahnust täis olli, wöttis nõuks ärraanda neile Jესust Kristust kolmekümne hõbbe tükki eest; agga, Tedda ärraandes, sai ta hukka omma mele ärraheitmisse sees.

Pühha õhtosõmaaeg.

Kui se õhto tulli, millal Mosesse seädusse järrele Pasa pühhitseada tulli, siis läks Jesus Kristus selle pärrast Apostlidega ühte üllematuppa, mis selle tarbeks ühhe Jerusalemma koddanikko majas ettewalmistud olli.

Siin pestis Jesus nende jalgo, et Ta piddi neile üht allandusse eesmärki üllesnäitama.

Sel õhtul ütles Ta selgeste ette, mis sel õjel piddi sündima, ja näitas omma ärraandjat ülles.

Selammal aial seadis Ta suurt Pühha õhtosõmaaia Sakramenti: Ta wöttis leiba, õnnistas sedda, murdis ja, andes sedda Apostlidele, ütles: Wõtke, söge, se on Minno Ihho. Pärrast sedda wöttis Ta karrika winaga, õnnistas sedda ka, ja, andes sedda Apostlidele, ütles: Soge temma seeft keik, se on Minno Werri Ue Seädusse sees.

Seddasamma tehhasse weel tännini Jummalikko Liturgia ehk Roggodusse-tenistusse aial.

Meie Issanda Jესusse Kristusse kannatamine.

Pärrast pühha õhtosõmaaega läks Jesus Kristus Ketsemani aeda.

Seäl hakkasid Temma seeftpiddised kannatamisjed meie pattude pärrast. Temma läks kurwaks ja murrelisjeks, ja

teggi palwet kuni werre higgini. Ingel ilmus Temmale Temma kiinitusseks.

Pärrast sedda tullid Juda rahwas sõariistadega; wõtsid Tedda kinni, Juda se ärraandja ettenäitamise järrele, ja wijsid Tedda Juda rahwa üllemapreestride ette, sel aial, kui Temma jüngrid ärrapöggenehfid. Üllemad preestrid kulutasid Tedda surma wäärt ollewad, löid Temma palge pihta, ja teotasid Tedda.

Hommikul wijsid nemmad Tedda kohtusse Pilatusse ette, kes sel kerral Roma rigi poolt Juda maal Wallitsejaks olli. Temma, leides Jesust ilma süta ollewad, tahtis Tedda lahtilasta; agga rahwas, mis üllemapreestride läbbi ülleskihnutud olli, nõudis Temma surma. Pilatus andis nende nõudmisele järrele, pestes käsja rahwa ees, selle tähendusseks, et Ta tunnistas Jesust ilma süta ollewad.

Jesust widi Kolgata mäele; ja seal lödi Tedda risti kahhe rõwli wahhel.

Üks neist rõwlitteest, olles risti külges, kahhetes omma patto, ja hüdis Jesusse Kristusse pole: Issand, mötle minno peäle, kui Sa Dmma kunningriki tulled. Issand kostis temmale: Täanna pead sa Minnoga paradisis ollema.

Kui Jesus risti külges olli, pallus Ta Dmma waenlaste eest; trööstis Dmma feigepuhtamat Emma, ja käskis Apostlit Joannest olla Temmale poia asfemel.

Temma kannatamise aial läks päike pimmedaks, Ma wärrises, lõhkesid kaljud, tõusid paljo furnuid ülles, ja näitafid endid mitmele Jerusalemmas.

Wimaks ütles Ta: se on lõppetud! ning andis Dmma Waimo Dmma Issa kätte.

Suur laupäaw.

Jesus Kristus surri ärra risti külges õhtul redist laupäwa peäle.

Josep Arimatiaast, üks Temma falla jünger, wöttis Temma kehha risti peält mahha, kui Pilatusse käest lubba olli sanud, mähtis Tedda puhta linna sisse ja panni Tedda ühte ude kiwwi hauda omma aeda.

Juda rahwas pallusid Pilatusse käest sõa wahhimehhi, ja pannid neid Jeesusse Kristusse haua jure, ja pannid hauda pitseriga kinni.

Kristusse üllestõusminne.

Hommikul esimesesl päwal pärrast laupäwa, mis nüüd üllestõusmisse päwaks (pühapäwaks) kutsutakse, läksid mõnned waggad naesed Jeesanda Jeesusse haua jure, Temma ihho wõidma salwiga, mis nad mattuse aial tehha ei jõudnud; agga nemmad näggid Temma hauda lahti ollewad, ja leidfid temma sees ükspäinis Jeesanda suruolinnad. Inglid ilmusid neile ja ütlesid, et se ristilõdud Jeesus jo üllestõusnud on.

Pärrast sedda ilmus ka se üllestõusnud Jeesand Jese Salwitoja-naestele ja Apostliledele, ja mitmele muile mitto-korda. Tomale, kes kahtles Temma üllestõusmisse pärrast, andis Ta lubba ka Dmma hawo katsuda.

Temma näitas Ennast Apostliledele nellikümmend päwa; räkis neile Jummalä rigist; töotas neile pea Pühha Waimo läffitada, ja käskis neid minna keige mailma, Ewangeliummit keige rahwale kulutama, ja neid ristima Jessa ja Poia ja Pühha Waimo nimmel.

Jeesanda taewaminneminne.

Kui Jeesand Dmma Apostliledele neljakümmemal päwal pärrast Dmma üllestõusmist ilmunud olli, wiis Ta neid Jerusalemmast wälja Olli mäe peäle, õnnistas neid ja läks nende silme ees ülles taewa. Temma järrel ilmusid Inglid, ja ütlesid neile, et Temma jälle taewast saab tulles, nenda, kuida nad Tedda taewa minnewad näggid.

Pühha Waimo mahhatulleminne ja pühha Apostlide tend.

Pärrast Issanda taewaminnemist läksid Apostlid taggasi Jerusalemma, ja ollid seal ühhemeelelisse palwe sees, ja ootsid Pühha Waimo mahhatullemist. Wiekümneimal päwal pärrast Issanda üllestõusmist sündis hommikul äkitselt taewast üks kohhise minne, otsego kangest tulest; ja iggaühhe peäle nende seäst lassid ennast tullised keled mahha. Ühtlasi sellega said nemmad täis Pühha Waimo, ning hakkasid räkima mitmesuggusid kelesid, mis nad enne sedda ei mõistnud. Rahwas tuli kokko ja immetelles selle wooralikko näitusse ülle. Sel korral hakkas Apostel Petrus jutlust üttema nissugguse wäega, et selsammal päwal liggi kolm tuhhat inimest endid ristida lassid.

Üskmatta Juda rahwas, kes Kristusse õppetuse wäljalautamise wasto tõrkusid, kuusid esite neid Apostlid tagga, pärrast sedda ka neid teisi, kes Kristusse sisse uskusid Jerusalemmas. Apostlid kannatasid wangiheitmist ja hawo; agga esimest Diakoni Tehwanust wisati kiwwidega furnuks.

Alga Summal pöris sedda taggakuusamist Kristlikkousso kasuks; sest need, kes taggakuusamise pärrast Jerusalemmast laiale läksid, lautasid Kristusse õppetust teiste kohtade peäle wälja.

Saulus, üks neist taggakuusajattest, näggi Damasko linna minnes, äkitselt lahtitehtud taewa sees Issandat Jesust, kes talle ütles: Saulus, Saulus, miks ja Mind taggakuusad? Selle näitusse läbbi pöris Issand Jöse Saulust Ennese pole, ja teggi tedda Dummaks Apostliks. Se olli Apostel Paulus.

Seatud koggoduste sisse pannid Apostlid Sakramentide tallituse ja Kristlikko õppetuse üllesandmise tarbeks Piiskoppisid, Preestrisid ja Diakonisid.

Kristlikko = usfo laialelautamine pärrast Apostliid.

Se Kristlik-ust lautas ennast ühhe immelikko usfinus-
sega wälja ülle keige mailma; agga mitmes kohtas kannatas
ta mitmid taggakuusamisfi Juda ja paggana rahwa polest.

Roma Keiser Konstantin se Suur, kes ennast Kris-
tusse pole pöris ühhe risti tähhe näitusse läbbi, mis taewa
külges sündis, andis Kristusse Koggodussele rahho ja lastis
iseennast ka ristida. Ta teggi Konstantinopoli liinna omma
Keisri-rigi Kristlikkuks pealiinaks.

Konstantinopoli liinnast wötsid Kristlikko = usfo jutlust
wasto ka Slawoni rahwas.

Konstantinopoli liinnast toi sedda Kristlikko = usfo Wenne-
male suur Würstina Olga; agga tedda finnitas Wenne-
maal ja teggi tedda wallitsejaks usfotunnistusjeks Suur
Würst Wladimir.

Lühendud katekismus.

Mikspärrast hütakse sind Kristlikuks-innimeseks ?

Sepärrast, et ma ussun Issanda Jummal ja meie Ünnisteggia Jesusse Kristusse sisse, ja pean Temma pühha kässoöppetust.

Mikspärrast hütakse sind Dige-ussolisests Kristlikuks-innimeseks ?

Sepärrast, et ma ussun nenda, kuida allati on õppetanud ja õppetab Dige Kristlik Usk.

Mis asja peäle õppetab Dige Kristlik Usk ?

Ta õppetab tösfise Jummal tundmisesele ning auustamisesele ja Temma melepärralisese ellule, mis sadab meid iggawesese ünnistusese sisse; mis ülle laialt on ärraselletud Jummal Sannas, agga lühhidelt keik se on üllespandud Dige-usso Ünnistussekirja, Issa meie palwe ja Jummal künne kässo sisse.

Kuida loetakse Dige-usso Ünnistussekirri ?

Minna ussun se aino Jummal, se Issa, se Keigeüllespiddaja, se taewa ning Ma, ja keige nähtawa ja näggematta lomade Loja sisse; Ja se aino Issanda Jesusse Kristusse, se Jummal ainosündinud Poia sisse, Kes Issast on sündinud enne keiki

aego, Walgus Walgussest, tösfine Jummal tösfisest Jummalast sündinud, mitte lodud, Kes Issaga üht ollemist, ja kelle läbbi keif lodud on, Kes meie — innimeste pärrast ja meie ärrapeästmissse pärrast on mahhatunud taewast, ja lihhaks sanud se Pühha Waimo ja se neitsi Maria läbbi ja innimesseks sanud, Kes meie pärrast risti lödud Pontsiusse Pilatusse aial, ja kannatanud ning mahhamactud, Ja Kes üllestöusnud kolmandamal päwal kirjade järrele, Ja Kes üllesläinud taewa ja istub Issa parramal käel, Ja Kes jälle saab tulles auga kohhut mõistma ellawatte ja furnutte peäle, ja kelle kuningrigil ei pea otša ollema; Ja se Pühha Waimo, se Issanda sisse, Kes ellawaks teeb, Kes Issast wäljakäib, kedda Issa ja Poiaga ühtlase kumardakse ning auustakse, ja Kes Prohwetide läbbi rakinud on; Ühheaino, pühha, keigemapeälse ning Apostlikko Koggodusse sisse. Ma tunnistan ühtainust ristmist pattude andeksandmissseks. Lodan furnutte üllestöusmist, Ja üht tulles aia ello. Amen.

Misfuggune õppetus seisab selle Dige=usso Tunnistusfikirjas?

Keige enne õppetus ainust Jummalast Pühhas Kolmainuses; pärrast jedda Jummal Koggodussest ja temma õnsaksteggewaist Sakramentidest; wimaks furnutte üllestöusmisest ja tulles aia iggawesest ellust.

Mis õppetab Usso Tunnistusfikirri Jummalast Pühhas Kolmainuses?

Ta õppetab, et Jummal on üksainus, agga kolmes ilmunistes: Jummal Issa, Jummal Poeg, Jummal Pühha

Wain; agga mitte kolm Summalat, waid üksainus Summal, ja peäle Tedda ei olle teist Summalat; et Temma allati olli, on ja saab ollema; et Temma on üks ihhota ja surremata Wain; et Temma on õigussemõistja, ning armolinne, üpris tark ja keigewäggewam; et Ta iggalpool keikis paikus on, keik nääb, keik kuleb, keik teab, peälegi pärris meie mõttid ja nõukswõtmissti; et Ta on lonud taewast ja maad, ja innimessti, ja keik, mis nähtaw ja näggematta on, ja peab ülles keik Omma wallitsusjes, ja kaitseb, ja wallitseb keiki mailmas.

Dns küllalt nenda Summala ülle uskuda, agga tehha, ni kui tahhad?

Ei olle mitte; sest usk ilma teggudetta on furnud. Agga kuidas ma ussun Summala ülle; nenda selle järrele pean ma ka ellama, agga nimmelt: kui ma ussun, et Summal on õigussemõistja; siis pean ma kartma patto tehha, et ma ei sattuks Temma õigussemõistmisse alla: kui Summal on armolinne; siis pean ma kahhetsema ommad pattud, lotes, et Temma ei heida mitte mo meleparrandamist ärra: kui Temma on keikis paikus ja keik ärrateab; siis pean ma ennast hoidma, et ma mitte ükspäinis pahha asja teggematta jättaks, waid ka ei mõtlekski, agga teniks Tedda allati puhta süddametunnistusse ja laitmatta mõttega.

Mis on pat?

Summala Kässoõppetusse ülleastminne.

Misfuggune nuhtlus tulli Summalast esimesse innimesse patto pärrast?

Ärraneedminne ja temmaga keikfuggu hädda ja surm. Kui esimenne innimenne ei olleks Summala kässo ülleastunud, siis ta olleks allati õnnis olnud, egga olleks ilmaški ärrafurnud. Agga et esimenne innimenne, kurrati fanna kuuldes, on pattustanud; siis ka meie keik tullemele ilmale esitesündinud pattus, ja same heidetud haiguste alla ja surreme ärra.

Mis õppetab Usso Tunnistussekirri teisest Pühha Kolmainusje illumisjest?

Ta õppetab, et teine Pühha Kolmainusje illuminne on Summal Poeg, ehk Minusündinud Summala Poeg, Issand ja meie Dnisteggia Jesus Kristus, kes Issaga on üht ainust ollemist Summalikko ollemisje polest; et Temma on sündinud Summalast Issast enne keiti aego; et Temma on mahhatulnud taewast Dmma hallastusje pärrast meie pattuste wasto, on wastowõtnud innimesje ollemist ja sündinud Ma peäl üpris laitmatta Neitsist Mariast Pühha Waimo peäletullemisje läbbi; et Temma on meid walgustanud tösfise Summala tundmisje polest, ja wimaks Summala Issa leppitamisjeks ja meie esitetsündinud ja keige mude pattude puhastamisjeks, on kannatanud ja ärrasurnud risti külges, agga kolmandamal päwal hauast üllestõusnud ja lihaga ülles taewaläinud, kust Ta auga tullema saab keige surnud ja ellawatte inimeste peäle kohhut mõistma.

Mis asjale kihutab sind Dnisteggia ello ja kannatamine Ma peäl?

Ta kihutab armastusje ja tänno tundmistele Summala wasto, ja minno ello parrandamisjele. Gest kui Summal mind ni palju on armastanud, et Ta on heamelega wõtnud Dmmas lihas keif minno pärrast ärrakannatada ja ärrasurra; siis ollekfin ma ennani tännamatta, kui keif lomad, kui ma ei sowiks allati süddamest armastada. Tedda keige rohkem, ja ellada nenda, kuida Temma mele pärrast on.

Mis õppetab Usso Tunnistussekirri kolmandast Pühha Kolmainusje illumisjest?

Ta õppetab, et kolmas Pühha Kolmainusje illuminne on Summal Pühha Waim; et Temma wäljakäib Summalast Issast; et ta ühheskoos Summala se Issaga ja Poiaga annab ello lomadele, isjeärnanis waimolikko ello inimestele; et Pühha Waimule on kohhus seddasamma aulist kummar-

damist ning auustamist anda, mis Issale ja Poiale antakse; ja et Prohvetid ning Apostlid on räkinnud ja kirjotanud Pühha Waimo juhhatamisese järrele.

Misfuggune õppetüs on usso Tunnistuskirjas Koggodusfest?

Se, et temma on üksainus, Pühha, Sinodi, eht Keigemapeälne, ning Apostlik Koggodus, kes Apostlidest jadik ühtepuhko ja muutmatta eddasifestab ja saab mailma otsani eddasifestma; ja sepärrast on kohhus tedda auustada, temma janna kuulda, ja hoida ennast lah-kumisse eest, se on, ärratagganemisese eest sest ainust Dige-ussso Koggodusfest.

Mitto Sakramenti on Koggodusses?

Seitse: Ristminne, Salwiminne, Pühha-Dhtosõmaaeg, Patto-tunnistaminne, Preestriks-pühhitseminne, Kaulataminne ja Dllitaminne.

Mis on Ristminne?

Ristminne on üks Sakrament, kelle läbbi usklik, siis kui ta ihho kolmkorda wette kastetakse, Issa ja Poia ja Pühha Waimo nimmel, fallal wisil pestakse puhtaks pattudest, ja saab üht uut armo ello.

Misfuggust töotust anname meie Ristmisese aial?

Meie anname Jummal ja Temma Koggodusese ees töotust, ni puhtaste ja laitmatta wiita omma ello, kui puhtad ja laitmatta meie olleme wäljatulnud ristmisese-riistast.

Mis on Salwiminne?

Salwiminne on üks Sakrament, kelle läbbi sellele, kes ristitud sanud, ihho jäggude wõidmisese aial pühha Salwiga, antakse Pühha Waimo andid.

Mis on Pühha-Dhtosõmaaeg?

Pühha Dhto-Sõmaaeg on üks Sakrament, kelle läbbi usklik, leiva ja wina näo al, saab pärrist Kristusese Ihho ja Werre osja, pattude andeksandmiseseks ja iggaweseseks elluks.

Mis pärrast wõttad sa Pühha Dhtosõmaaia osja?

Sepärraft, et keigeliggidamal wiſil ühhendada ennast Kristusſega ja Temmalt ſada uut jõudo, ellada pühhaſte ja kriſtlikkul kombel, ja Temma läbbi ſada iggawesſe ello oſſaliſſeks.

Mis on Patto-tunnistaminne :

Patto-tunnistaminne on üks Saſrament, kelle läbbi ſellele, kes öiete üllestunnistab ommad pattud, ja töotab parrandada omma ello, antakſe Summalalt pattud andeks Temma teenri läbbi.

Mis on Preeſtriſ-pühhiſeminne ?

Preeſtriſ-pühhiſeminne on üks Saſrament, kelle ſees Piiskoppi kätte peälepannemisſe läbbi antakſe wäljawallitſetud mehhele melewalda tallitada Saſramentijid.

Mis on Laulataminne ?

Laulataminne on üks Saſrament, kelle läbbi, peigmehhe ja prudi iſſiketiſſe kokkoleppimisſe järrele, önnistakſe nende abbiello ühhendust firrifus, Kristusſe ühhendusſe wiſil Koggodusſega.

Mis on Öllitaminne ?

Öllitaminne on üks Saſrament, kelle läbbi, haige wöidmisſe aial pühhiſetud ölliga, pallutakſe temmale Summalalt terwekſteggemist, ning antakſe pattude andeksandmist.

Mis öppetab Usſjo Tunniſtusſekirri ſurnutte üllestöusmisſeſt ja tullewast elluſt ?

Ta öppetab, et keif ſurnud üksford peawad üllestöusma, ſe on, ſurnud innimeſte ihhud, ühhendades endid jälle omma hingedega, peawad ellawaks, ja waimolikkuks ja ſurremattaks ſama, ja et pärraft ülleültſet üllestöusmiſt ja Kristusſe koshut, ni häſti heateggewatte innimeſte önsal põlwel, kui ta öelatte innimeſte pinamiſſel ei pea otſa ollema.

Mis on waiak ſellele, kes tahhab olla heateggew ?

Du waiak armo, ehk önsakſteggewat Summala wägge, mis ſadakſe usſjo järrele ſüddamelikkto palwe läbbi.

Mis on palwe ?

Palwe on meite mõtte ja süddame üllendaminne Jum-
mala pole pallumisega Temma käest kasjoliikufid headusfi.

Misfuggune palwe on keige palwette eesmärgiks ?

Se palwe, mis meie Isfand Jefus Kristus Isse on
õppetanud Apofstlidele.

Kuuda loetakse se Isfanda palwe ?

Meie Isfa, Kes Sa olled taewas, pühhitsetud
fago Sinno nimmi, tulgo meile Sinno riik, Sinno
tahtminne sündko kui taewas, nenda ka Ma peäl,
meie iggapäwast leiba anna meile tännapääw, ja
anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks
anname omma wõlglastele, ja ärra sada meid mitte
kruusatusse süsse, waid peästa meid ärra sest kurjast.
Sest Sinno pärralt on se riik, ja se wäggi, ja se
au iggaweste. Amen.

Mis pärrast selle palwe hakkatusses Sünnisteggia on käst-
nud meid hüda Jummalat, otsego meie Isfa, Kes taewas on ?

Sepärrast, et meie Jummal ees omma palwe sees
seisaks ei mitte ükspäinis kartusega, otsego sullasjed omma
isfanda ees, waid ka armastusse ja lotusega, otsego lap-
sed omma isfa ees.

Mitto palwet on Isfanda palwes ?

Seitse.

Esimenne palwe on se: et Jummal aitaks meid wag-
gaduusega meles pidada Temma pühha nimme, ja wälja-
öölda uledega, ja ka pühha teggude ja ello polest auustada
Tedda innimeste seäs.

Teine se: et mitte pat kui kunningas ei wallitseks
meie seäs, waid et Jummal Waim wallitseks meie ülle.

Kolmas se: et Isfand teeks meiega, mis Ta mele
pärrast on, Temma üllema tarkusse järrele, agga meie heal

melel kuleksime Temma tahtnift Ma peäl, otsego sedda kuulwad Inglid taewas.

Ne'jas se: et Issand annaks meile sedda, mis meil ellamisjeks tarwis lähhäb, ni kui: toito, riet, ellomaja.

Wies se: et Issand annaks meile andeks meie pattud, nenda kui ka meie andeks anname neile, kes meile liga on teinud; agga sepärrast, kui meie ei sa andeks andma, siis ka Temmagi ei anna meile andeks.

Rues se: et Issand ei lasjeks kurratit kuida taht meid petta, egga patto sisse sata.

Seitsmes se: et Issand peästaks meid ärra teigest kurjast ja häddast.

Misga löppetakse ärra Issanda palwe?

Musannaga: et üllestunnistades iggawest Jummal kunningriki, wäggi ning au, meie selle läbbi ennam saaksime kinnitud lotuses sada sedda, mis meie pallume Keigewäggewama käest, Kelle wöimusse al on keik headusjed.

Kus on sulle ettekirjutud Jummal melepärralishe ello seädusjed?

Kümnes sannas, ehk Jummal kümnes käskus, mis on antud Mosesse läbbi.

Kuida loetakse neid käskusid?

Esimesne käsk.

Minna ollen se Issand sinno Jummal, sul ei pea mitte teisi jummalaid ollema Minno kõrwas.

Teine käsk.

Sinna ei pea ennesele mitte teggema ei nikker-tud kuiu egga mingisuggust näggo fest, mis taewas illewal, ei fest, mis al Ma peäl, egga fest, mis wees Ma al on: et sa mitte neid ei kummarda egga teni.

Kolmas käsk.

Sinna ei pea mitte Isanda omma Jummalaninme ilma asjata suhho wõtma.

Neljas käsk.

Wõttele hingamisese päwa peäle, et sa sedda pühitsed. Kuus päwa pead sa tööd teggema ja keifi omma teggemissi ärratallitama, agga se seitsmes pääw on hingamisese pääw Isandale sinno Jummalale.

Wies käsk.

Sinna pead omma isja ja omma emma auustama, et sinno kässi hästi käib ja sinna kaua ellad Ma peäl.

Kues käsk.

Sinna ei pea mitte tapma.

Seitsmes käsk.

Sinna ei pea mitte abbiello ärrarikkuma.

Kahheksas käsk.

Sinna ei pea mitte warraastama.

Ühheksas käsk.

Sinna ei pea mitte waltet tunnistama omma liggimesese wasto.

Rümmes käst.

Sinna ei pea mitte himmustama omma liggimesse naest; sinna ei pea mitte himmusta omma liggimesse kodda, ei temma põldo, ei ta sullast, egga ta ümmardajat, ei ta härğa egga ta eeslit, egga muid lojuffid, egga mingisuggust asja, mis so liggimesse pärralt on?

Mis õppetawad need käsjud?

Esimesjed nelli käsjo õppetawad armastama Summalat, agga teised kuus õppetawad armastama liggimest.

Kes on sinuo liggimenne?

Ëgga innimenne.

Mis õppetab esimenne käst?

Ta õppetab süddamest tundma ja uledega üllestunnistama ükspäinis üht ainust Summalat, Tedda üht ainust ülle keige asjade armastama, ja Temma ühheaino peäle lootma; ja sepärrast keigest wäest ärrapöggenema jumjala ollemisse ärrasalgamisse, mitme jumjala tenistusse, nõidusse, ebbausso, usso seggadusse ja usjust-tagganemisse eest, nendasamuti lootma ei mitte omma, egga teiste jõe ehk rikfusse peäle, waid ülle keige asjade Summalikko eestmuretssemisse peäle.

Kuida sünnib auustada pühha õnsaid innimesi?

Witte nenda, kuida pärris Summalat, waid otsego Summala melepärralisji, kes palluwad Summalat meie õnsaks teggemisse pärrast: ja selle jures nende ello wisi järrele tehha.

Mis kelab Summal teises käsjus?

Ta kelab meid kumardamast woõraid jummalaid, ehk ialgisuggust muud loma, otsego Summalat: kelab ka ollemast ebbaussolisjeks, rahha-ahneks ja maiusse armastajaks.

Kuida sünnib auustada pühha õnsade kuisid?

Neid sünnib kül auustada, agga mitte jummalaks

piddada: sest kuiod on muido pühhad malid, ja on ollemas Summala teggude ja Temma melepärraliste mällestusfeks, et meie, watades nende peäle, üllendafime omma meelt Summala ja Temma pühha Dnsade pole.

Mis kelab Summal kolmandamas käskus?

Ta kelab Temma ninme ilma asjata prufimast, ja sepärrast on wägga patto asfi roppuste rätida Summala, Usfo, pühha Koggodusse ja Summala Wöitud = mehhe (Keisri) ülle, ärrariffuda wannet, ilma tarwidusfeta prufida Summala nimme, palluda Summalalt middagi, mis ei kölba, ehk omma hea töotuste ülleastuda. Summala nimme on kohhus prufida ükspäinis palwettes, tarwilistes kohtowannetes ja wandumistes, ja siiski sure waggadusse ja ettewatamisfega.

Mis käsib Summal neljandamas käskus?

Ta käsib iggal Pühhal- ja Pühhitsemisepäiwil, mahhajättes ommad tallitusfjed ja tööd, käia firrifusfe, kuulda ja luggeda waimolikko õppetusfi, ja koddo õppida ja juhhatada omma lapsi ja majarahwast Summala kässoõppetusfes, ja hoida ennast ni hästi feige, kui ta isseärranis nende pühha päwade teotamisfe eest mingisugguste automa teggude ja tallituste polest, agga feigeennamast joobnud ollemisfe polest.

Mis käsib Summal wiendamas käskus?

Ta käsib auustada omma sünnitajid, ja nende nimme al, esfiteks Keisri Herrat, otsego Summala Wöitud-meest ja rahwa isfa, waimolikko Hingekarjatsid ja ilmalikko Wallitfsejaid, õppetajid, heateggijaid ja wannemid, ja nende fanna kuulda.

Mis on lastewannematte ja laste kohhus?

Lastewannemad peawad kaswatama omma lapsi Summala kartusfes, ja õppetama neile Summala kässoõppetust; harjotama neid lapsfest sadik waewanäggemisfele ja majapiddamisfele, ning aulikko ümberkäimisfele innimestega: hoidma neid pahha sõbruste eest, feige ennast ei pea nad isse nende jures ühtegi pahhandawat asja ei rätima egga

teggema, ja parrandama neid enam tassandusse, kui waljusse läbbi. Agga lapsed peawad omma wannemid armastama, auustama, ja nende sanna kuulma; ning nende waesusse ja wannadusse aial neid toitma ja neile rahho saatma, ja selle läbbi kättetasuma neile öige tänno wõlga.

Mis on isfandatte ja teenritte kohhus?

Isfandatt, otsego isjad, peawad üllespiddama teenrid, agga teenrid peawad isfandatte sanna kuulma, ja ollema waewanäggemisse armastajad, ustawad ning auandlikkud.

Mis on meeste ja naeste kohhus?

Mees peab omma naest armastama, temmaga lahkeste ümberkäima, ja ülleültses majapidamises ja laste ülleskaswatamises piddama tedda omma keige ustawamaks arwitajaks. Agga naene peab armastama ning auustama omma meest, ja käändma omma ellowisi temma mele pärraft ollemisefeks: agga nende möllematte kohhus on, hoida laitmatta ollemises omma asfeme truust.

Mis on igga innimese kohhus keikide wasto ülleültses?

Igga inimenne peab omma liggimesi armastama, keikidega ümberkäima lahkel, söbralikkul ning allandlikkul wiisil, näljast toitma, allasti-ollejat katma, haiget watamas käima, ekfiat patto seest ärrasaatma, rummalat juhhatama kässoõppetuses, head nõu andma, ja iggaühhe õnsaks teggemisse pärraft palluma armolist Summalat.

Mis nõuab Summal sijnult kuendamas käskus?

Ea nõuab, et ma mitte kellegile mingisuggust liga ei teeks, mitte isse, mitte teiste läbbi, mitte teoga, mitte sannaga, egga mõttega, waid keigeennam hoiaks keige kahjo eest; ja sepärraft on wägga patto asji Summala ees surmada kuida taht wiisi innimest, ehk selle peäle nõu ning abbi anda, ehk lasta tapmist ja kahjo sündida: ni kui, teäda üht pahha nõu, ja sedda üllesandmatta jätta, ehk wargid omma jures warjul piddada, ehk nähha kiskumist, ja sedda lahutamatta jätta, ehk tullekahjo kustutamatta

jätta, ehk waest ning haiget mingi asja polest aitamatta jätta. Selle kässo läbbi keeldakse ka kõrwaste isseennese ello ärrawõtma, agga selle wasto kästakse hoida terwist, otsego keigekallimat Summala andi.

Mis kelab Summal sulle seitsmendamas käskus?

Ta kelab mulle horust, abbiello ärrarikkumist, ja igga-üht pattust lihhalikko rojastust, ja nendasammoti ka sedda, mis sadab nende pole, ni kui: joobnud ollemist, holetust, roppo kõnnet, häbbematta tantsimisssi, mängisid, koeralaulosid ja pahha ramatuid.

Mis nõuab Summal sinult kahheksamas käskus?

Ta nõuab sedda, et minna mitte awwalikult, egga fallaja mitte kellegi käest middagit ärra ei wõttaks, leitud asja fallaja ei peaks, ärrajooksnud innimest warjul ei hoiaks, woõrast põldo, heinamaad ehk õueaeda omma lojustega ärra ei sõdaks, woõra Ma ülle ei wallitseks, mümisse ja wahhetamisse jures keddagit ei pettaks, sullaste palka kinni ei peaks, kasso waeste käest ei wõttaks, Krono, kirriko ja mitte kellegi rahha ei warrastaks egga fallaja ei peaks; agga sellepärrast sünnib hoida laiskusse eest, ja olla waewanägga: sest waewanäggemisse läbbi on wõimalik piddada jõuakalt ei mitte ükspäinisi isseennast ja omma majarahwast, waid ka aitada waesid?

Mis kelab Summal sulle ühheksamas käskus?

Ta kelab mind wallet tunnistamast teise peäle, walskiste kaebamast, keelt peksmast ja teotamast, naermast, laitmast, woõrid sanno sandiste ärrafelletamast, ühhe sannaga käsfi hoida enmast keige walle ja pettuse eest.

Mis kelab Summal sulle künnemas käskus?

Ta kelab, et ma pean mitte ükspäinisi pahha asja teisele teggematta jätma, waid ka sedda mõtlematta jätma, ja süddames ei pea ma sedda mitte himmustama: sest pahha mõttedest ja himmustamistest wõiwad wägga hõlpaste ka pahhad teud tulla.

Agga kuida ülleültse sünnib sul tehha Kristlikko õigusse järrele?

Nenda, kuida käsib mo emma, se Kristusse Kogodus; sepärrast pean minna ka lõpmatta Summalat palluma, et ma sest Kogodusseft mitte ilmaski ärra ei tagganeks, waid hoiaks ennast kaugele feige usso seggadusse ja feige ussust-lahkumisse eest, mis julgeste selletawad ärra Kirja mõtted, Apostlikko õppetusse wasto, mis ülleshoitakse Pühhas Dige-usso Kogodusses.

Salmid pühha kirja seeft.

Jehowa kartus on tarkusse hakkatus. (Laul. 111, 10).

Poeg, auusta Isandad, siis saad sinna toetud.
(Öppet. San. 7, 1).

Jehowa teab innimesse mötted. (Laul. 94, 11).

Onsad on need, kes Jummalad fanna kuulwad
ja sedda tallele pannerwad. (Lut. 11, 28).

Et sa wöiksid teäda, kuidad peab Jummalad foias
ellamad, mis on ellamad Jummalad Roggodus, üks töe
sammas ja tuggi. (1 Tim. 3, 15).

Kartke Jummalad, auustage Kunningast. (1 Petr. 2, 17).

Karda Isandad keigest ommast hingest, ja
auusta Lemma Preestrid. (Sir. 7, 30).

Isgea hing heitke üllematte alla, kellel keige-
üllem melewad on, sest üllemad ep olle muidod kui
Jummalast; agga kes üllemad on, need on Jumma-
last seätud. Kes nüüd üllematte wasto panneb, se
panneb Jummalad seädmissese wasto. (Rom. 13, 1-2).

Auusta omma isad ja emma tö ja sannaga, et
nende önnistus so peäle tulleks. Sest isad önnista-
minne finnitad laste foiad; agga emma ärratwandu-
minne füsüb nende allused ümber. (Sir. 3, 7. 8).

Kuusta omma isä keigest süddamest, ja ärra unnusta mitte omma emma lapsewaewa. Mõttele et sa neist olled sündinud, ja mis wöid sa neile jälle tasuda, nenda kui nemmad sulle head teinud. (Sir. 7, 28, 29).

Et sinno isä ja so emma wöttwad römustada, ja se saab wägga röömsaks, kellest sa sündinud. (Eppet. Sann. 23, 25).

Lapsed, kuulge omma wannematte sanna keige asjade sees; sest se on Isäanda mele pärrast. (Kol. 3, 20).

Kes isäle au annab, sedda peab ta palwe päwal kuuldama. (Sir. 3, 4).

Laps, olle abbiks omma isäle temma wannadusfes, ja ärra kurwasta tedda temma ello aial. (Sir. 3, 11).

Kes isä ehk emma neab, se peab surma surema. (2 Mos. 21, 17. Matt. 15, 4).

Kuulge ommad juhatajad, ja wötke nende sanna; sest nemmad walwawad teie hingede eest. (Ebr. 13, 17).

Ärra te mitte innimesele häbbi temma wannas eas; sest sa isä saad ka wannaks. (Sir. 8, 7).

Teie nored, olge wannematte wasto allandlikkud. (1 Petr. 5, 5).

Ärra kaetse kurje innimesi, ja ärra ihhalda nende jures olla. (Eppet. Sann. 24, 1).

Ärra te kurja, siis ei sa kurjus sind kätte. (Sir. 7, 1).

Laps, pöggene patto eest kui ussi eest. Olled sa patto teinud, siis ärra kawatata tepe ennam senna jure, ja pallu omma endiste pattude pärrast. (Sir. 21, 2. j. 1).

Ärge laske ei ühtki nurjatomat sanna ommast suust wäljamiinna. (Ewef. 4, 29).

Ehk teie sõte ehk jote, ehk mis teie tete, sedda tehke keik Jummalala auuks. (1 Kor. 10, 31).

Palluge löpmatta, tännage keige asja sees. (1 Tesj. 5, 17. 18).

Laps, ärra olle holetu ommas haigusfes, waid pallu Jõsandat, siis teeb Ta sind terveks. (Sir. 38, 9).

Jehowa on liggi keigile, kes Tedda appi hüüdwad; keigile, kes Tedda töe sees appi hüüdwad. (Paul. 145, 18).

Keik tulleb heaks neile, kes Jummalat armastawad. (Rom. 8, 28).

Kui kegi ütleb: Ma armastan Jummalat, ja wihtab omma wenna, se on wallelik. (1 Joann. 4, 20).

Kui meie teine teist armastame, siis jääb Jummal meie sisse. (1 Joann. 4, 12).

Kes omma wenna armastab, se jääb walgusse sisse, ja pahhandust ei olle mitte temma sees; agga kes omma wenna wihtab, se on pinnmedusfes, ja käib pinnmedusfes. (1 Joann. 2, 10. 11).

Mis sa isse wihtad, sedda ärra te ühhelegi. (Eab. 4, 15).

Keik nüüd mis teie ial tahhate, et innimesfed teile peatwad teggema nendasammoti tehke ka teie neile. (Matt. 7, 12).

Sest kui teie innimestele nende eksitusfed andeks annate, siis annab ka teie taewane Jõsa teile andeks; agga kui teie innimestele nende eksitusfi mitte andeks

ei anna, siis ei anna ka teie Issa teie eksitussi mitte andeks. (Matt. 6, 14. 15).

Armastage ommad wihamehhed, tehke head neile, kes teid wihtawad. Õnnistage neid, kes teid ärrancedwad, ja palluge nende eest, kes teile liga tewad. (Luf. 6, 27. 28).

Olge armolised, nenda kui teie Issagi armolinne on. (Luf. 6, 36).

Kes kehwa peäle armo heidab, se laenab Jehoowale. (Õppet. Sann. 19, 17).

Kus nimmi on kallim, kui suur rikkus. (Õppet. Sann. 22, 1).

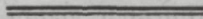
Nõudke esfite Jummalala riki ja Temma õigust. (Matt. 6, 33).

Sest mis kasso on innimesel sest, kui temma keif mailma kassuks saaks, agga omma hingele kahjo teeks. (Matt. 16, 26).

Meie peame keif atwalikkus sama Kristusse kohtojäre ees. (2 Kor. 5, 10).

Siis peawad õiged paistma kui päike omma Issa kunningrikis. (Matt. 13, 43).

Mis film ei olle näinud, ja kõrw ei olle kuulnud, ja innimesse süddamesse ei olle tõusnud, mis Jummal on walmistanud neile, kes Tedda armastawad. (1 Kor. 2, 9).

Rühhikenne ellowisi õppetus.

Olle jummalafartlik: loda Summala peäle ja armasta Tedda keigest süddamest.

Pea meles, et Temma watab ei mitte ükspäinis sinno teggude, waid ka pärris mõttele ja nõuwõtmiste peäle; et Temma on kinkinud sulle ello ja hoiab tedda, ja, misfuggune õn sul ial on so ellus, sedda keif olled ja Temmalt sanud.

Agga sepärrast tänna Summalat iggal tunnil keige Temma hallastuste eest siino wasto, kule Temma fanna keifis asjus, ja hüa Tedda appi iggas teus.

Olle süddamest holas Pühha Summala Koggoduše wasto, ning auusta pühhaste ja pea keif temma seädmissed.

Auusta Keisri Herrat, otsego Summalast seätud üllemat, ja olle allahetlik keige Temma seaduste wasto.

Auusta waimolikkuid Hingekarjatsid, omma isja ja emma, üllemid ja keifi heateggewaid innimesši, ja kai nende kasjollikko õppetuste järrele.

Pea kalliks wanna innimesši, olle auandlik keige wannematte wasto, enneje = saggustega läbbisadaw, allamatte wasto lahke.

Armasta ei mitte ükspäinis sõbro ja heateggiaid, waid ka pärris omma wihhamehhi, ja pallu nende eest.

Pea mees, et sa jellepärrast olled ilmale tulnud, et sa peaksid liggimessele, ni paljo kui võimalik, iggal korral head teggema.

Mitte kellegiga ärgo olgo sul tülli egga wihhawaeno.

Kidowäärt asfi on taggasi hoida wihha, ning andeks anda ekziale, ja järrele anda pallujale.

Kui kegi find on wihhastanud, anna talle andeks.

Kui sa keddagit olled wihhastanud, leppi temmaga ärra.

Hoia ennast ei mitte ükspäinis pahha teggude, waid ka pahha sannade eest.

Olle tasfane, agga mitte liig = julge: ennam wait, kui räfia.

Kui kegi wannematte seäst rägib, olle wait ja kula.

Kui sa tahhad räkida, siis enne mötle, mis sul nõu on räkida.

Ärra rägi mitte keif sedda, mis sa tead, waid parrajal ja sündsäl aial.

Mis sa ei tea, sedda ärra finnita egga salga, waid parrem küsfi järrele.

Ärra usfu mitte igga jutto.

Ärra sowi mitte ennesele keif, mis sa nääd.

Ärra te mitte keif, mis sa wöid, waid ükspäinis sedda, mis kohhus on.

Ärra alga mitte middagit järrelearwamatta, wata otša peäle, wata ärra abhinöud, ja ärra lasse möda parraft aega ausa teggude tarbeks.

Järrelearwamisje polest ärra rutta, agga ärra olle ka pittkalinne.

Olle öiglane; ärra sowi ennesele ühtegi woöraft asja.

Sedda ennam ärra warrasta, egga wötta teise käest ärra, waid olle rahhul sega, mis so omma on.

Mis sul waiak on, jedda sada ennesele waewanägge-
miste läbbi.

Mis ja olled lainanud, jedda anna kätte.

Mis ja olled töötanud, jedda täida.

Ärra hoople mitte ilmaški.

Olle wahwa kui mees; ussin waewa näggemiste peäle,
jättes holetust laiskadele.

Waewa nägginne on Summala mele pärrast ja sülle
kasfolik.

Agga holetus on feige kurjuste emma, ja suur pat
Summala ees.

Kui ja sowid middagi peälehaakada, katsu esite omma
jõudo, agga pärrast jedda te kaugemale, ilma et ja pea-
tama jääd.

Önnetusse aial ärra heida mitte meelt ärra.

Önne aial ärra tõsta mitte ennast kõrgek.

Agga kehwest auusta kasfina ello emmaks.

Dn on üks heitlik asfi, ja teeb saggedaste kurwad loud.

Mis üks kannatlik ärrakannatab, selle ülle üks arg
ohkab ja nuttab.

Anna pallujale, kui sul on.

Uita waest, kui ja jõuad.

Ärra kaetse keddagit; sowi head feigile.

Ärra olle isseennese armastaja egga uhke.

Olle lahke feikide wasto, agga ärra olle kellegi wasto
libbeda felega.

Terreta neid, kes so wastotullewad.

Kes sind terretawad, neid terreta wasto.

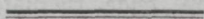
Kes küsib, sellele wasta.

Suhhata rummalat; rõmušta kurwasid.

Teni sedda, kedda ja ial wöid, siis teed ja feige hea
innimeste mele pärrast: sõbrad wötwad sind armastada,
ja wihamehhedki ei woi sind wihkada.

Rägi allati töt; ärra walleta mitte ilmaški.

Pea sedda, siis saab so käsfi hästi käima.

Eesti keele kirjotuse tähhed:

Aa Bb Ddd Ee Gg Hh Iij Kk
Ll Mm Nn Oo Pp Rrr Ss Tt
Uu Ww - Ää Öö Öö Üü.

Kokkikirjotamine.

Abraam, Boris, Dionisius, Emilian,
Grigorius, Hariton, Ioannes, Konstantin,
Ludmila, Markus, Nikolai, Olimpiada,
Platon, Roman, Serawim, Timoteus,
Urbanus, Wladimir.

Mo Isford, minna tännan sind,
Et Oige usko saatsid mind.

Risti tähte ette lües,
Sinno Itho ja Werd juës,
Polle mulle häbbi mitte,
Kummardada Sinno ette.

Uso tunnustusse kirjaft ma
Woin öigest' uftma öppida,
Ja Ista-mie palwe seest
Ma leian palwe märki eest.
Kümme käsko öppetawad ka
Mind Sinno tahtmist täitma.
Nüüd önnistusse te mul kä
Eks seidda keikse mailm räe

Slawoni keele trükkide tähked.

	Slawonitähete		Mitte tähte näd Eesti eht.
	Pikkad nimmed.	Lühhiüksed nimmed.	Saksa keele tähhondawad.
А а	As	A	A.
Б б	buki	be	b.
В в	wedi	we	w.
Г г	glahol	ge, h	g; ugga wahhest nago h; ni kui ВРАГЪ-wrah.
Д д	dobro	de	d.
Е е	jeft	je, e	Samma hahkatuses ja heäleliste tüh- we tagga nago j ^e , heäleliste tüh- de tagga nago e.
Ж ж	shiwete	she	sh
С с	Selo	se	Pehme s
З з	Semlä	se	Pehme s.
И и	ifhe	i	i.
І і	i	i	i.
К к	kaako	ka	k.
Л л	ludi	el	l.
М м	moislette	em	m.
Н н	nafch	en	n.
О о	on	o	o.
П п	pokoi	pe	pe.
Р р	rtfoi	er	r.

	Slawoni tähtede		Mitto tähte nad Eesti ehk.
	Pitkad nimmed.	Lühhikeyföö nimmed.	Saksa kole tähnenäwad.
G g	głowo	es	Kõnwa s.
T t	tworzo	te	t.
Y y	ik	u	u.
O o	u.	u	u.
F f	fert	ef	f.
X x	her	ha	h.
Ö ö	ot	ot	ot.
Ц ц	tföi	tfje	ts ehk z.
Ч ч	tfcherno	tfche	tfch
Ш ш	jecha	jecha	sch
Щ щ	schtscha	schtscha	schtsch
Ъ ъ	jer	jer	Seda tähte ei võlida wälja, agga ta teeb selkai dawat tähte kõnwaaks, ni ku. НОСЪ - nos.
Ы ы	jeröi	jeröi	öi, ni kui: МЫ - möi.
Ь ь	jer	jer	Seda tähte ei võlida wälja, agga ta teeb selkai dawat tähte pehmeks, ni kui: МАТЬ - mat.
Ѣ ѣ	jät	jät, je, e.	Sanna hakkatuses nago je, heälelata tähte de tagga nago e.
Ю ю	ju	ju	Sanna hakkatuses ja heälelata tähte de tagga nago ju, heälelata tähte de tagga nago
Ѡ ѡ	o	o	pehme u, ni kui АЮАН - ludi.
И и	ja	ja	o.
W w	o	o	Sanna hakkatuses ja heälelata tähte de tagga nago ja, heälelata tähte de tagga nago ä, ni kui: МА - mä.
Ѣ ѣ	ja	ja	ks.
Ѥ ѥ	kfi	kfi	ks.
Ѧ ѧ	psi	psi	ps
Ѩ ѩ	fi	fi	f.
Ѫ ѫ	ifhitja	ifhitja	i.

Wonne keele tähhed

Lured ja weiksed		Nõnde tähtede		Mitte tähte nad Eesti ehk
Tuulski tähhed.	Kirjutusse tähhed.	Pitkad nimmed.	Lühikesed nimmed.	Saksa keele tähhondawad.
А а	А а	As	A	A.
Б б	В в	luki	le	b.
В в	B b	wedi	we	w.
Г г	Г г	glahol	ge, h	} agga wukkoft nago h, g; kui kui. Dore-Boh.
Д д	Д д	dobro	de	
Е е	Е е	jeft	je, e	} Sanna hukkatuses ja heäliliste tähtede tagga nago je, hoäliliste tähtede tagga nago e, ni kui: eomo-jeft, ween-tebe.
Ж ж	Ж ж	shiwete	she	
З з	З з	semälä	se	Pehme f.
И и	И и	ishe	i	i.
І і	І і	i.	i	i.
К к	К к	kiako	ka	k.
Л л	Л л	ludi	el	l.
М м	М м	mõislete	em	m
Н н	Н н	nafch	en	n
О о	О о	on	o	o
П п	П п	potoi	pe	p.
Р р	Р р	rtfoi	er	r.
С с	С с	flowo	es	Kõwra f.
Т т	Т т	twordo	te	t

Sveed ja wäitkofed		Nõnde tähtede		Mitte tähte nad Eesti ehk
Truuki tähted.	Kirjutuse tähted.	Põlkad nimmed.	Lühikõrped nimmed.	Saksa keele tähendawad.
У у	У у	u	u	u.
Ф ф	Ф ф	fert	ef	f.
Х х	Х х	her	hu	h.
Ц ц	Ц ц	tjoi	tje	ts ehk z.
Ч ч	Ч ч	tjchern	tjche	tjch.
Ш ш	Ш ш	fcha	fcha	fch.
Щ щ	Щ щ	fchifcha	fchifcha	fchifch.
Ъ ъ	Ъ ъ	jer	jer	Seda tähte ei võlida wälja, agga latab selkui dawat tähte kowwaks, ni kui: онъ-онъ. Ъ. ni kui ВЪ-нъи. Seda tähte ei võlida wälja, agga ta teeb selkuidawat tähte pühmaks, ni kui: ПИТЬ-питъ. Sanna hakkatusefes nago ie, heale ta tähtede tagga nago e, ni kui: нѣамо-жеа, онъмо-фет.
Ы ы	Ы ы	jeröi	jeröi	
Ь ь	Ь ь	jer	jer	Sanna hakkatusefes ja healetiste tähtede tagga nago ju, healetu tähtede tagga nago pohine ъ, ni kui: ЧОУМъ-федъ. Sanna hakkatusefes ja healetiste tähtede tagga nago ja, healetu tähtede tagga nago ъ, ni kui: ПЯМНО-пүтне.
Ѣ ѣ	Ѣ ѣ	jät	jätje	
Э э	Э э	e	e	e.
Ю ю	Ю ю	ju	ju	Sanna hakkatusefes ja healetiste tähtede tagga nago ja, healetu tähtede tagga nago ъ, ni kui: ПЯМНО-пүтне.
Я я	Я я	ja	ja	
Ө ө	Ө ө	fita	fita	f.
Ү ү	Ү ү	ifhitja	ifhitja	i.

Krieka keele tähhed.

Suured ja väikesed		Nende tähtede	
Tähtkei tähhed.	Kirjutuske tähhed.	Pikkad nimmed.	Tähtnõud Eesti ehk Saaja keele.
Α α	Α α	Alfa	A
Β β	Β β	wita	w.
Γ γ	Γ γ	gamma	g.
Δ δ	Δ δ	delta	d.
Ε ε	Ε ε	epjilon	e.
Ζ ζ	Ζ ζ	zita	ds
Η η	Η η	ita	e
Θ θ	Θ θ	fitu	f, th.
Ι ι	Ι ι	iota	i
Κ κ	Κ κ	kappa	k.
Λ λ	Λ λ	lamwda	l.
Μ μ	Μ μ	mi	m.
Ν ν	Ν ν	ni	n
Ξ ξ	Ξ ξ	kxi	ks.
Ο ο	Ο ο	omikron	o.
Π π	Π π	pi	p.
Ρ ρ	Ρ ρ	rw	r.
Σ σ ς	Σ σ ς	sihma	s. s.
Τ τ	Τ τ	tan	t.
Υ υ	Υ υ	ipjilon	ü.
Φ φ	Φ φ	fi	f.
Χ χ	Χ χ	hi	h.
Ψ ψ	Ψ ψ	psi	ps.
Ω ω	Ω ω	omega	o.

Laddina kele trükkiki tähhed,
mis ka Saksja ja Eesti kele kirjades pruigitakse.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii

A be tje de e ew ge ha i

Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr

jot ka el em en o pe ku er

Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz.

es te u vau we iks ipfilon tjet.

Laddina kele kirjotuse tähhed.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii

A be tje de e ew ge ha i

Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq

jot ka el em en o pe ku

Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz.

er es te u vau we iks ipfilon tjet.

Saksa keele trükkki tähked.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii.

A be tfe de e er ge ha i

Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr

jot ka el em en o pe ku er

Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

es te u van ve iks ippilon tjet

Ää Öö Üü.

ä ö ü.

Saksa keele kirjutusse tähked.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii.

A be tfe de e er ge ha i

Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr

jot ka el em en o pe ku er

Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

es te u van ve iks ippilon tjet.

Ää Öö Üü

ä ö ü.

Numrid.

Цифр.	Франц.	Русск.	
ᄁ	1	I	Одинъ. Укс.
ᄂ	2	II	Два. Какс.
ᄃ	3	III	Три. Колм.
ᄄ	4	IV	Четыре. Нелли.
ᄅ	5	V	Пять. Вис.
ᄆ	6	VI	Шестъ. Куус.
ᄇ	7	VII	Семь. Сеitse.
ᄈ	8	VIII	Восемь. Кашкетса.
ᄉ	9	IX	Девять. Ухкетса.
ᄊ	10	X	Десять. Күүмме.
ᄋ	11	XI	Одиннадцатъ. Укстейскүүмменд.
ᄌ	12	XII	Двадцатъ. Какстейскүүмменд.
ᄍ	13	XIII	Тринадцатъ. Колмстейскүүмменд.
ᄎ	14	XIV	Четырнадцатъ. Неллестейскүүмменд.
ᄏ	15	XV	Пятнадцатъ. Вистейскүүмменд.

Цркъ.	Грѣкѣ.	Латинск.	
Ѕ	16	XVI	Шестнадцать. Kuusteisikümmend.
Ѵ	17	XVII	Семнадцать. Seitsetisikümmend.
Ѷ	18	XVIII	Восемнадцать. Kahheksateisikümmend.
Ѹ	19	XIX	Девятнадцать. Ühheksateisikümmend.
Ѻ	20	XX	Двадцать. Kaksikümmend.
Ѽ	30	XXX	Тридцать. Kolmikümmend.
Ѿ	40	XLI	Сорокъ. Nellikümmend.
Ѣ	50	L	Пятьдесят. Wiiskümmend.
Ѥ	60	LX	Шестьдесят. Kuuskümmend.
Ѧ	70	LXX	Семьдесят. Seitsekümmend.
Ѩ	80	LXXX	Восемьдесят. Kahheksakümmend.
Ѭ	90	XC	Девяносто. Ühheksakümmend.
Ѯ	100	C	Сто. Sadda.
Ѱ	200	CC	Двѣсти. Kaksisadda.
Ѳ	300	CCC	Триста. Kolmisadda.
Ѵ	400	CD	Четыреста. Nellisadda.

Цифр.	Франц.	Русск.	
Φ̄	500	D	Пятьсотъ. Wiisjadda.
Χ̄	600	DC	Шестьсотъ. Kuusjadda.
Ψ̄	700	DCC	Семьсотъ. Seitsejadda.
Ŵ	800	DCCC	Восемьсотъ. Kahheksajadda.
Ц̄	900	CM	Девятьсотъ. Ukkheksajadda.
† Δ̄	1000	M̄	Тысяча. Tuhhat.
† K̄	2000	II	Две тысячи. Kaksituhhat.
† Γ̄	3000	III	Три тысячи. Kolmituhhat.
† Δ̄	4000	IV	Четыре тысячи. Nellituhhat.
† Ē	5000	V	Пять тысячъ. Wiisituhhat.
† S̄	6000	VI	Шесть тысячъ. Kuusituhhat.
† Z̄	7000	VII	Семь тысячъ. Seitsetuhhat.
† H̄	8000	VIII	Восемь тысячъ. Kahheksituhhat.
† Θ̄	9000	IX	Девять тысячъ. Ukkheksituhhat.
† Ī	10000	X̄	Десять тысячъ. Kymmētuhhat.

Üks kord üks.

1	kord	1	on	1	5	kord	5	on	25
2	—	2	—	4	5	—	6	—	30
2	—	3	—	6	5	—	7	—	35
2	—	4	—	8	5	—	8	—	40
2	—	5	—	10	5	—	9	—	45
2	—	6	—	12	5	—	10	—	50
2	—	7	—	14					
2	—	8	—	16	6	kord	6	on	36
2	—	9	—	18	6	—	7	—	42
2	—	10	—	20	6	—	8	—	48
					6	—	9	—	54
					6	—	10	—	60
3	kord	3	on	9					
3	—	4	—	12	7	kord	7	on	49
3	—	5	—	15	7	—	8	—	56
3	—	6	—	18	7	—	9	—	63
3	—	7	—	21	7	—	10	—	70
3	—	8	—	24					
3	—	9	—	27					
3	—	10	—	30	8	kord	8	on	64
					8	—	9	—	72
					8	—	10	—	80
4	kord	4	on	16					
4	—	5	—	20	9	kord	9	on	81
4	—	6	—	24	9	—	10	—	90
4	—	7	—	28					
4	—	8	—	32					
4	—	9	—	36	10	kord	10	on	100
4	—	10	—	40	10	—	100	—	1000

Kirja wahke märkide nimmed.

- (.) Punkt.eht.täp.
 - (,) Komma.
 - (;) Semikolon.
 - (:) Kolon.
 - (?) Küsimise märk.
 - (!) Immetellemise märk.
 - (-) Kriips.
 - (...) Mitto täppi.
 - [C] Klamrid.
 - (") Sisewõtmise märgid.
-

